

ПА ЗАКОНАХ РЫНКУ

З 14 жніўня Расія рэзка скараціла пастаўкі прыроднага газу ў Рэспубліку Беларусь. З 31 мільёна кубаметраў у суткі яго паступае цяпер толькі па 12 мільёнаў. Гэта прывяло да крытычнай сітуацыі. Спыніліся ці часткова прыпынілі работу многія прадпрыемствы. Сярод іх Мінскі трактарны, БелАЗ, вытворчыя аб'яднанні "Інтэграл", "Гарызонт", замерлі краны на будаўнічых пляцоўках. Газ падаецца ў патрэбнай колькасці толькі ў жылля дамы, бальніцы, на хлебаводы, ЦЭЦ, прадпрыемствы з бесперапынным цыклам вытворчасці.

Прычына рэзкага зніжэння паставак не ў скарачэнні здабычы газу ў Расіі ці яго недахопу, а ў нашай неплацежаздольнасці. Наш доўг па разліках за газ дасягнуў 110 мільярдаў рублёў. Некалькі дзён назад 10 мільярдаў "знайшлі", астатнія "вісяць". Рэспубліка плаціць па 15 600 рублёў за тысячу кубаметраў газу (сусветная цана — 80 долараў). Калі ўлічыць вышэйпрыведзеныя патрэбнасці (31 мільён кубоў у суткі), нам у выніку трэба выкладваць за кожныя двое сутак амаль па мільярду рублёў. Такім чынам, мы залезлі ў доўг на 200 дзён наперад.

Прычым, як падкрэслілі ў "Белтрансгазе", ён аказаўся ў гэтай сітуацыі крайнім. Па-першае, ён не можа разлічыцца з расіянамі своечасова з-за таго, што не плаціць яму, і ў першую чаргу энергетыкі (ім, дарэчы, не плаціць ужо іншыя). А па-другое, і гэта самае галоўнае, разлікі з Расіяй вядуцца ў расійскіх рублях, а нашы прадпрыемствы плаціць "Белтрансгазу" "зайчыкамі" ў суадносінах 1:1, прыраўноўваючы адзін беларускі рубель да аднаго расійскага. У той жа час курс беларускіх грошай да расійскіх складае цяпер 2,52:1. Такім чынам, на кожны расійскі рубель (на цяперашні момант) прадпрыемствы недаплачваюць пры разліках за газ па 1,52 беларускага рубля. У выніку ў "Белтрансгаза" і набраўся такі вялікі доўг.

Цяпер, як вядома, у рэспубліцы напружанае становішча і з нафтапрадуктамі. І зноў жа знаёмая сітуацыя: завінаваціліся за нафту — 110 мільёнаў долараў. Праўда, гэта яшчэ няблага: было нават 350.

Што цяпер! Пакуль паміж Расіяй і Рэспублікай Беларусь ідуць перамовы на самым высокім урадавым узроўні, шукаецца выйсце з гэтага складанага становішча. Ясна толькі адно: ніхто нічога не будзе даваць нам проста так. За ўсё трэба плаціць. Гэта значыць, жыць па законах рынку.

Фота Віктара СТАВЕРА.

АДРАДЖАЮЧЫ МУЗЫЧНЫ РАДАВОД...

ПРАГРЭС — У ВЯРТАННІ НАЗАД

Толькі год існуе творчае аб'яднанне «Беларуская Капэла», але на яго рахунку арганізацыя ўжо некалькіх міжнародных музычных фестываляў. Ды і не адно гэта...

Утварылася «Беларуская Капэла» дзякуючы ініцыятыве знамага спевака, заслужанага артыста і лаўрэата Дзяржаўнай прэміі рэспублікі Віктара Скоробагатава, які і стаў мастацкім кіраўніком новага аб'яднання. Калі ж гаварыць пра вытокі гэтай ініцыятывы, дык трэба згадаць, як апантана цікавіўся спявак «непрэстыжнай» беларускай музыкай, з якім энтузіязмам яе выконваў, імкнучыся надаць ёй вагу ў канцэртным жыцці. Вось і з'явіўся цыкл камерных канцэртаў «Анталогія беларускага раманса», якому спадарожнічала і пошукавая праца, і нават арганізатарская.

Віктар Скоробагатаў расказвае: «Аднойчы мяне запрасілі агучыць для тэлефільма некалькі нумароў з «Глоцкага сьпячка». І я падумаў: гэта ж сярэдзіна XVI стагоддзя, а камерны жанр у еўрапейскай музыцы ўзнік менавіта ў сярэдзіне XVI стагоддзя! І калі ў культуры тагачаснай Беларусі ішоў паралельны працэс, значыць, логіка падказвала, нешта мела быць і пасля. Пачаў шукаць, распытваць. Зварнуўся да Вольгі Дадзімавай, даследчыцы, захопленай вывучэннем архіўных матэрыялаў XVIII стагоддзя, і дзякуючы ёй атрымаў раманы Агінскага... Узнікла натуральнае пытанне: а што — апроч рамансаў нічога не было? Пачытаў працы Гур'я Барышава: было! І тэатры былі, і балеты былі, і оперы ставіліся. Існавала харавая, ансамблевая, сімфанічная культура. Калі ж у руках сабрала-

ся сёе-тое з нот, узнікла ідэя гэту музыку адраджаць».

Вядома, такая хада музычных падзей была недаспадобы носьбітам афіцыйнай мастацтвазнаўчай дактрыны. Бо доўгі час беларускай музыцы адводзілі ролю выключна спадарожніцы сялянскага побыту, быццам бы і не было сярод нашага люду асветнікаў ды мецэнатаў, быццам і не жылі на землях нашых захавальнікі еўрапейскіх традыцый прафесійнага мастацтва, быццам бы і прафесійнае музычнае мастацтва на Беларусі з'явілася толькі дзякуючы савецкай уладзе... Словам, на фоне такой «гістарычнай дасведчанасці» нават для адукаваных музыкантаў сенсацыйным падаваўся сам факт існавання два стагоддзі таму на землях нашых 26 оперна-балетных тэатраў ды каля 30 сімфанічных капэл.

«Адраджэнне беларускай капэлы» — такую шматбаяную і ёмістую назву атрымаў першы фестываль нашай музычнай старасветчыны, праведзены восенню 1991 года. Ініцыятыву В.Скоробагатава па яго правядзенні падтрымалі Саюз музычных дзеячаў Беларусі, Беларуская дзяржаўная філармонія...

І, зразумела, нічога б не адбылося, калі б не іншыя энтузіясты-адраджэнцы: музыканты, літаратары, даследчыкі. У канцэртах Першага фестывалю гучала музыка, вернутая на Беларусь дзякуючы Адаму Мальдзісу, В.Дадзімавай, Н.Іўчанцы, Т.Ліхач. У якасці перакладчыкаў на беларускую папрацавалі У.Мархель ды С.Клімковіч. Некаторыя помнікі музычнай даўніны набылі свежае гучанне дзякуючы рэдакцыі кампазітараў В.Капыцькі, Д.Смоляска ды А.Літвіноўскага.

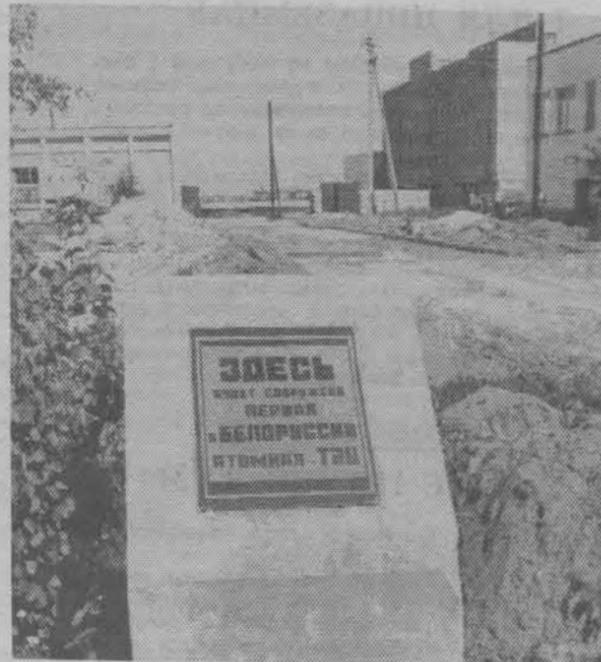
Інтэрпрэтарамі, а то і рэдактарамі старых нотных тэкстаў рабіліся выканаўцы-адраджэнцы: арганіст К.Шараў, гітарыст В.Жывалеўскі, піяніст І.Алоўнікаў, Мінскі дзяржаўны камерны хор пад кіраўніцтвам І.Мацохова, ансамблі «Кантабіле» ды «Гласік-Авангард» (мастацкі кіраўнік У.Байдаў), дуэт Л.Гарэлік (скрыпка) ды Ю.Гільдзюк (фартапяна) і, канечне, В.Скоробагатаў з канцэртмайстрам Г.Каржанеўскай...

Наша музычная даўніна была прадстаўлена ў шасці паўнацэнных канцэртных праграмах: тут і паланезы М.Радзівіла, і фрагменты оперы Я.Д.Гопанда «Агатка», і — цалкам — аперэтка Р.Вардоцкага «Апапон-заканадаўца, або Парнас рэфармаваны», і помнік побытавай музычна-паэтычнай культуры «Куранты», і гімны беларускай царквы, і творы для лютні...

Высокі мастацкі ўзровень, гістарычная значнасць фестывалю, сур'езная ды перспектыўная праца ўсіх, хто тым або іншым чынам быў звязаны з яго падрыхтоўкай, правядзеннем, — усё гэта паспрыяла здзяйсненню, здавалася б, неверагодных мар В.Скоробагатава. Пленум праўлення Саюза музычных дзеячаў, які прайшоў тады «пад дахам» фестывалю, прыняў рашэнне наконт арганізацыі творчага аб'яднання «Беларуская Капэла» і штогадовага правядзення яго «фірменных» фестываляў. А праз нейкі час «Беларуская Капэла» на чале з В.Скоробагатавым (мастацкі кіраўнік) ды Я.Паплаўскім (кампазітар, дырэктар аб'яднання) была створана загадам міністра культуры.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

Цяпер гэты памятны знак можна лічыць гістарычным. Не сёння-заўтра яго проста знясуць. І нічога больш не будзе нагадваць нам, што пад самым Мінскам збіраліся пабудаваць першую ў Беларусі атамную электрастанцыю, на распрацоўку праекта якой і жылога пасёлка Дружны былі затрачаны вялікія сродкі. Аварыя на Чарнобыльскай АЭС назаўжды выкрасліла з ліку вялікіх будоўляў станцыю пад Мінскам. Але замест плануемай тут цяпер узводзіцца іншая, больш «мірная». [Аб гэтым наш расказ на 3-й стар.]

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ЗВАРОТ

НЕ ПАКІНУЦЬ У БЯДЗЕ

Выканаўчы камітэт Цэнтральнай Рады БСДГ звярнуўся да сяброў і прыхільнікаў Грамады, да ўсіх палітычных і грамадскіх арганізацый, да грамадзян Беларусі і нашых суайчыннікаў за межамі краіны з заклікам аказаць дапамогу жыхарам пацярпеўшых ад стыхій паўднёвых раёнаў рэспублікі.

Вынікі гэтай стыхіі, як ужо паведамлялася ў “Голасе Радзімы”, уражваюць: затоплена больш тысячы жылых дамоў, знішчана дзiesiąты тысяч гектараў сельгасугоддзяў, павялічылася радыяцыйнае забруджанне, існуе небяспека ўзнікнення эпідэміі, больш за 50 тысяч чалавек пастаўлена на мяжу выжывання.

З свайго боку, камітэт Цэнтральнай Рады БСДГ прыняў рашэнне пералічыць 50 тысяч рублёў на ліквідацыю вынікаў стыхійнага бедства.

“Станіслаў Шушкевіч — першы прадстаўнік з краін СНД, якога амерыканскі прэзідэнт асабіста запрасіў у сваю краіну. Гэтаму паслужыў цэлы комплекс прычын. І ў першую чаргу — узважаная і канструктыўная знешняя палітыка Беларусі, асабліва ў пытаннях ядзернай бяспекі. Акт перадачы Шушкевічам Клінтану Граматы аб далучэнні Беларусі да Дагавора аб нераспаўсюджанні ядзернай зброі знайшоў вельмі шырокі водгук не толькі ў Амерыцы, але і ва ўсім свеце. Акрамя таго, Беларусь карыстаецца ў амерыканскай адміністрацыі заслужаным аўтарытэтам, як дзяржава палітычнай стабільнасці, якая, увогуле, адзіная пазбегла грамадскіх і іншых катаклізмаў пасля развалу Саюза. Беларусь умее цаніць добрасуседскія адносіны, не прад’яўляе тэрытарыяльных прэтэнзій і гэтак далей, і гэтак далей. Гэта вельмі важны аспект, які і зрабіў уплыў на добрыя адносіны ЗША, ды і іншых краін да нашай рэспублікі”.

Сяргей МАРТЫНАЎ, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у ЗША.

АДУКАЦЫЯ

СТУДЭНТАЎ СТАЛА МЕНШ

Сёлета ў вышэйшых навучальных установах рэспублікі будзе навучацца на 3 тысячы студэнтаў менш, чым летась. Калі ў 1992 годзе ў ВНУ займаліся 35 тысяч студэнтаў, дык у 1993 навучальным годзе — 32 тысячы.

Гэта тлумачыцца перш за ўсё перавытворчасцю кадраў, асабліва тэхнічных. Напрыклад, у мінулым годзе да 70 працэнтаў маладых спецыялістаў — выпускнікоў Політэхнічнай акадэміі — не маглі знайсці работу. Раней іх размяркоўвалі па ўсяму Саюзу, цяпер жа — толькі па Беларусі. А нашай рэспубліцы такая колькасць тэхнічных кадраў на даным этапе не патрэбна. А гуманітарных — недахоп. І ў першую чаргу, настаўнікаў.

Ваенныя вучылішчы Міністэрства абароны сёлета, наадварот, павялічваюць набор курсантаў. У гэтым навучальным годзе ў Мінскае вышэйшае ваеннае каманднае вучылішча прынята на 200 чалавек больш, чым у мінулым. Павялічыцца колькасць курсантаў і ў Мінскім вышэйшым інжынерным вучылішчы. Цяпер значная большасць жадаючых стаць афіцэрамі будзе вучыцца дома, у Беларусі.

ПА МІЖНАРОДНЫХ ПАГАДНЕННЯХ

НАШЫ ШКОЛЫ АДЧЫНЕНЫ І ДЛЯ ІНШАЗЕМЦАЎ

Урадам прынята палажэнне аб навучанні ў рэспубліцы замежных грамадзян. У дакуменце сказана, што прымацца яны будуць незалежна ад расавай і нацыянальнай прыналежнасці, полу, мовы і адносінаў да рэлігіі.

З гэтага часу іншаземцы могуць атрымліваць адукацыю ў школах, прафтэхвучылішчах, сярэдніх спецыяльных навучальных установах, ВНУ, аспірантурах і ардынатурах, а таксама шляхам стажыроўкі ў ВНУ, НДІ і на курсах павышэння кваліфікацыі. Іх прыём можа ажыццяўляцца па міжнародных пагадненнях рэспублікі, а таксама па дагаворах, заключаных навучальнымі ўстановамі з пасрэдкамі — замежнымі юрыдычнымі і фізічнымі асобамі па ўзгадненню з Міністэрствам адукацыі Беларусі.

КРЫЗІСНАЯ СИТУАЦЫЯ

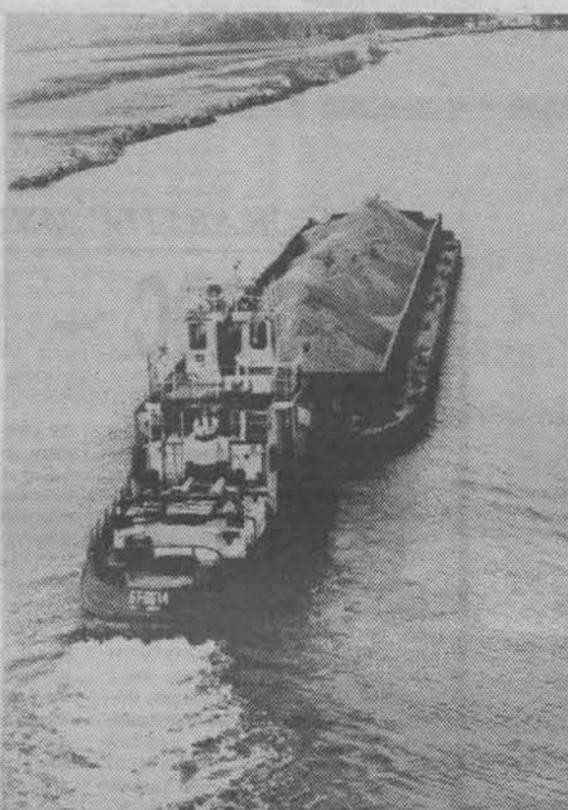
НЕ ХАПАЕ ПІТНОЙ ВАДЫ

У раёнах беларускага Палесся, што пацярпелі ад паводкі, узнік крызіс з пітной вадой.

Справа ў тым, што ў калодзежах затопленых населеных пунктаў вада стала зусім непрыгоднай да ўжывання. У выніку паводкі яна змяшалася з розным брудам, угнаеннямі, гербіцыдамі, падверглася заражэнню радыёнуклідамі. Для ліквідацыі гэтай сітуацыі

выдзелены значныя сродкі, атрыманыя галоўным чынам з-за мяжы. Першая партыя водачышчальных фільтраў паступіла ўжо ў пацярпеўшыя ад паводкі раёны па лініі Беларускага Таварыства Чырвонага Крыжа.

ПЕРАВОЗКІ СКАРАЧАЮЦА

На дзве трэці скараціліся ў апошні час перавозкі па Дняпра-Бугскаму рачному шляху. Яшчэ не так даўно Брэсцкі порт перапрацоўваў у год да сямі мільёнаў тон грузаў. Зараз падвозяць толькі будаўнічыя матэрыялы. Асноўны груз — руду з Крывога Рога — новая Германія купляць адмовілася. Але яна ж прапанавала праект аднаўлення ўсяго шляху, з выйцем праз Буг у Балтыйскае мора.

Калі гэтае пытанне вырашыцца, быць Брэсту буйным партовым горадам!

НА ЗДЫМКУ: баржа з грузам з Мікашэвічаў на падыходзе да Кобрынскага шлюза.

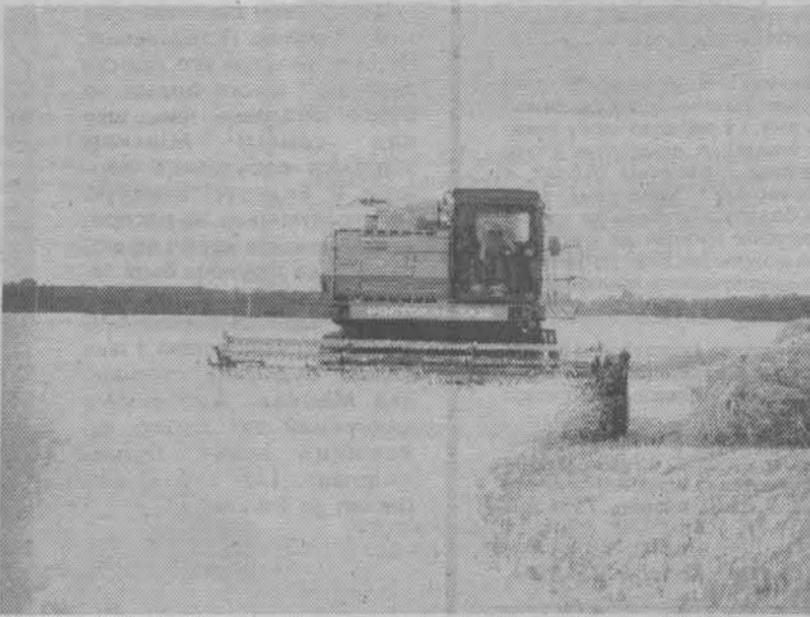
З КРЫМІНАЛЬНАЙ ХРОНІКІ

СМЯРОТНАЯ СЫРАВІНА

Макавая плантацыя на сарака сотках выяўлена на забруджаных радыёнуклідамі палях былога калгаса “Рэвалюцыя” Слаўгарадскага раёна. Узровень радыяцыі тут даходзіць да сарака кюры на квадратны кіламетр. Жыхары адселены ў чыстую зону, а ўсялякая сельгасгаспадарчая вытворчасць спынена. І ўсё ж хтосьці спрабуе нажыцца на гэтай мёртвай зямлі. Хто менавіта, органы правапарадку пакуль што не высветлілі. Смяротную сыравіну, якая “свеціцца” ад радыяцыі, скасілі і спалілі.

Спакойная да гэтага часу ў сэнсе наркатыкаў Магілёўская вобласць становіцца, здаецца, іх вытворцам. У гэтым годзе работнікі міліцыі ўжо канфіскавалі больш як трыццаць кілаграмаў наркатычных рэчываў.

ЖНІВО-93

Неспрыяльныя кліматычныя ўмовы, стыхія, паліўны голод — усё гэта не магло не адбіцца і на ўраджайнасці нашых палёў, і на тэмпах уборкі, якая ў гэтыя дні ідзе ва ўсіх рэгіёнах нашай рэспублікі. Жніво пачалося са значным адставаннем.

І тым не менш ёсць гаспадаркі, дзе ўраджайнасць высокая. Тут лідзіруе Гродзенская вобласць: на круг збіраюць па 34,9 цэнтнера. Блізкія да “нормы” і іншыя вобласці. Так што без хлеба мы не застанемся.

НА ЗДЫМКУ: уборка азімага жьта ў калгасе “Перамога” Камянецкага раёна.

ЗДАРЭННЕ

ВЫБУХ НА ПЛОШЧЫ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

12 жніўня вечарам на плошчы Незалежнасці ў Мінску прагучаў выбух. На шчасце, ніхто не пацярпеў і ніякіх разбурэнняў няма. Толькі ад выбуховай хвалі павылятала шкло ў будынку станцыі метро.

На месцы выбуху ўтварылася яміна глыбінёй каля 40 сантыметраў і радыусам каля 80 сантыметраў.

Адпаведныя службы вядуць расследаванне. Як заявіў прадстаўнік прэс-службы МУС Беларусі, 18 жніўня былі два званкі з тэлефона-аўтамата. Аўтар іх назваўся Мжыславам Мажайскім з партыі справядлівасці, цэнтр якой знаходзіцца ў Санкт-Пецярбургу. Партыя ставіць сваёй мэтай адраджэнне былога СССР. І падобныя акцыі будуць працягвацца і далей.

МІЛАСЭРНАСЦЬ

І МАЙСТЭРСТВА, І ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ

У тэль-авіўскім лячэбным цэнтры “Эліас Саўраскі” пасляхова завяршыўся першы этап лячэння беларускай дзяўчынкі Олі Сукач, якая атрымала ў мінулым годзе ў аўтакатастрофе пад Салігорскам найскладанейшыя траўмы.

Двухмесячнае лячэнне, дзякуючы вядомым ва ўсім свеце сваім майстэрствам ізраільскім артапэдам, дазволіла аднавіць функцыі нагі дзіцяці, якому раней пагражала ампутацыя. Неўзабаве ў гэтай жа бальніцы (адзін дзень знаходжання тут абыходзіцца ў 500 долараў), Олю Сукач чакае паўторны курс рэабілітацыі. Родныя шчыра дзякуюць прадстаўніцтву Ізраіля ў Беларусі, кіраўніцтву карпарацыі “Айзенберг” і супрацоўнікам МЗС Беларусі за дапамогу.

ВЕСТКІ АДУСОЛЬ

ВЫСОКУЮ ацэнку дала мясцовая французская прэса выступленню на міжнародным маладзёжным фестывалі камернага хору Гомельскай музычнай школы імя П. Чайкоўскага. Пад купалам галоўнага кафедральнага сабора горада Клермон-Феран у выкананні гамельчан гучалі творы беларускіх і замежных кампазітараў.

ЗБОРНІК беларускіх народных загадак, скорагаворак, песенек, прымавак выйшаў у кіеўскім выдавецтве дзіцячай літаратуры “Вэсэлка”. Называецца ён “Выйшаў коцік на таржок”. Такая кніга з’явілася ўпершыню ў перакладзе з беларускай мовы на ўкраінскую. Тыраж зборніка каля 160 тысяч экзэмпляраў.

КАБ АТРЫМАЦЬ 1 мільён тон збожжа, Беларусь камандзіруе на цалінныя землі Казахстана 2 тысячы сваіх камбайнераў і столькі ж адзінак грузавога транспарту для ўборкі ўраджаю.

НОВАЯ база здарэўлення для чарнобыльцаў адкрылася ў чыстай зоне Брэсцкай вобласці на месцы былога піянерскага лагера “Колас”.

ПРЫ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ кніжнай паліцыі Беларусі пачало дзейнічаць нацыянальнае агенцтва па міжнароднай стандартнай нумерацыі кніг. Гэта значыць, што Беларусь цяпер мае сваю класіфікацыйны нумар — 985, які прышоў на змену старому, што прастаўляўся на ўсіх беларускіх кнігах у гады існавання СССР.

З МНОГІХ краін свету з’ехаліся ў Глыбокае, што на Віцебшчыне, уцяпеўшыя вязні і сваімі загінуўшым у гэта ў гады вайны грамадзян яўрэйскай нацыянальнасці. У дзень 50-годдзя трагедыі тут адбыўся жалобны мітынг і быў адкрыты манумент.

ЗА СОРАК КІЛАМЕТРАЎ АД МІНСКА

СПАЧАТКУ БУДАВАЛАСЯ АТАМНАЯ

У пачатку васьмідзесятых усе цэнтральныя газеты змясцілі паведамленні аб узвядзенні пад Мінскам атамнай электрастанцыі. Як гэта звычайна было прынята ў былым Саюзе, будоўлю аб’явілі «ўдарнай камсамольскай», хаця пад Мінск з’ехаўся вопытны спецыялісты не толькі камсамольскага ўзросту з Украіны, Расіі, іншых рэспублік.

Будоўля пачалася з размахам. Адначасова з падрыхтоўкай пляцоўкі пад станцыю быў закладзены вялікі пасёлак атамшчыкаў, якому далі назву Дружны. Жыллё, шматпавярховыя дамы выраслі вельмі хутка. Асабліва выдзяляецца сваёй прыгажосцю вуліца Мікалая Чэпіка, героя-інтэрнацыяналіста, які загінуў у Афганістане.

Але здарылася чарнобыльская аварыя. І жыццё ў пасёлку і на будаўнічай пляцоўцы нібы спынілася. Праз нейкія дзятры гады выявілася столькі праблем, што для іх вырашэння спатрэбіцца многа часу.

Першая: што рабіць з атамнай электрастанцыяй. Людзі не хацелі другога Чарнобыля. Іх акты пратэсту мелі моц. У рэшце рэшт было прынята рашэнне будаваць у Дружным замест атамнай цеплавую электрастанцыю — мінскую ЦЭЦ-5.

— Што гэта дасць рэспубліцы? — пытаюся я ў начальніка будаўніцтва станцыі Анатоля Андрыянава.

— Беларусі востра не хапае электраэнергіі. «Імпартваць» жа яе з замежжа дорага. Таму і вырашана будаваць яшчэ адну ЦЭЦ. Атрыманая пара пойдзе на абагрэў пасёлкаў Дружны, Свіслач ды іншых, а электраэнергія — у агульную энергасістэму рэспублікі, — адказвае Анатоль Аляксандравіч.

— Колькі такіх станцый, як будучая ЦЭЦ-5, спатрэбіцца для поўнага забеспячэння Беларусі сваёй энергіяй? Ці плануецца будаваць усё-такі атамныя станцыі?

— Дастаткова трох такіх, як ЦЭЦ-5, каб хапіла энергіі для ўсёй рэспублікі, — кажа Анатоль Андрыянаў. — Але тут патрэбны немалыя грошы, матэрыялы. Асабліва металу. Калі разваліўся Саюз, парушыліся сувязі паміж рэспублікамі, пайшлі збоі з пастаўкай матэрыялаў. Вось і сёння, напрыклад, замест двухсот тон металу яго атрымалі толькі семдзесят.

А ў далейшым, калі нічога не зменіцца, такія перабоі нас чакаюць з газам, палівам для сілкавання энергаблокаў: сваёй жа нафты ў нас не хапае.

Таму лічу, што больш танна для Беларусі былі б атамныя электрастанцыі. Для адной такой шукаецца месца. Ужо знойдзены ўчастак у Магілёўскай вобласці...

— Ці не ўзнікне тады пагроза новага Чарнобыля?

— Мяркую, што не, — кажа Анатоль Андрыянаў. — Пры правільным падыходзе да самой будоўлі такіх станцый, наладжвання сістэмы бяспекі, вывучэння вопыту эксплуатацыі замежных атамных станцый баяцца няма чаго. АЭС узводзіць неабходна.

У нашай гутарцы я не выпадкова задаў Анатолю Аляксандравічу і такія пытанні: «Колькі чалавек працуе на ўзвядзенні ЦЭЦ-5»? і «Хто тыя людзі?»

Падставы для гэтага ў мяне былі. Ад чыгуначнага прыпынку «Рудзенск» да пасёлка Дружны я дабраўся пешшу. Прызнаюся, не па сваёй ахвоце: не хадзілі аўтобусы з-за недахопу паліва. Але тут, як кажуць, няма ліха без добра. Насустрэч трапляліся людзі, з якімі ўдалося перагаварыць ці хоць абмяняцца двума-трыма словамі. А гутарылі мы пра жыццё ў Дружным. Вось некалькі кароткіх дыялогаў.

— Куды так спышаецца? — спытаўся ў маладой жанчыны.

— Як куды? — здзівілася тая. — У

Мінск, на працу. Баюся спазніцца.

— А я ў Рудзенск за пакупкамі, — адказала бабуля.

— Бацькі на пенсіі, зрабілі нам з жонкай прапанову памяншаць кватэрамі: яны — у Дружны, а мы — у Мінск. Еду канчаткова дамаўляцца.

— Чаму ў Мінск на працу? Чаму ў Рудзенск за пакупкамі? Чаму хочучы памяншаць месцажыхарствам? — «выпаліў» я пытанні мужчыне сярэдніх гадоў, што няспешна ішоў па галоўнай вуліцы імя Мікалая Чэпіка.

— А таму, — стаў тлумачыць той, — што ў Дружным нібы спынілася само жыццё: работу не знойдзеш, у магазінах — хоць шаром пакаці... У пачатку ж закладкі пасёлка тут было ўсё: хадзілі ад станцыі аўтобусы, рэгулярна прывозілі прадукты, паўсюль патрабаваліся рабочыя рукі.

Сцяпан Платонавіч, так звалі майго субяседніка, коратка раскажаў сваю біяграфію. Сорак пяць гадоў. Нарадзіўся на Чарнігаўшчыне. Шмат гадоў ездзіў па «будоўлях стагоддзя», працаваў мантажнікам. Калі даведаўся пра Мінскую атамную, прыехаў сюды. Ажаніўся з беларускаю.

І ён, і жонка страцілі працу адразу пасля чарнобыльскіх падзей. Спачатку ўладкаваўся ў Мінску. А год назад трапіў у лік беспрацоўных.

Што рабіць? Ехаць да сябе ў вёску на Чарнігаўшчыну?.. Няма грошай на пераезд. Ды яшчэ жонка не жадае выязджаць за мяжу: тут нямала ў яе сваякоў...

Слова «беспрацоўе» не сыходзіла з вуснаў маіх субяседнікаў. Сакратар Свіслацкага пасялковага Савета, да якога адносіцца Дружны, скардзілася, што маладзейшыя мужчыны кідаюць усё і едуць на заробкі ў...Польшчу, а ім, маладым жанчынам, асабліва маці, хоць разарвіся: дзіця нельга ў садзік уладкаваць, ды і дорага, у школе няма месцаў, не працуюць секцыі для хлопчыкаў і дзяўчынак, цяжка з жыллем.

І нібы працягам гутаркі з Людмілай Бахаравай, сакратаром, стала размова з двума дзяўчатамі гадоў па восемнаццаць, якія на вуліцы чакалі старшынню пасялковага Савета. Прыйшлі яны сюды, каб атрымаць дазвол на выпіску.

— Навошта ж пакідаць такі цудоўны пасёлак? — спытаўся я.

— А што нам рабіць? — адказала адна з дзяўчын. — Нават простую спецыяльнасць тут не атрымаеш. Хацелі курсы швачак скончыць, а іх тут няма.

— Нічога тут не выседзіш, — дадала другая і шчыра прызналася: — У нас і замуж няпроста выйсці, хлопцы ўсе параз’язджаліся.

Сабраліся дзяўчаты ў Магілёў па запрашэнню сваякоў: абяцалі ўладкаваць на працу на “Хімвалакно”.

А бабулькі, што прадавалі садавіну,

гародніну ля пыльнай дарогі, скардзіліся на адсутнасць хоць міні-рынку...

У той дзень наслухаўся ў Дружным шмат чаго. І амаль усе расказваюць, вахтавікі, адпрацавалі сваё і паехалі на іншы аб’ект — кватэры не патрабуюць. Цяпер занята на аб’екце 1 500 чалавек.

Але вернемся да гутаркі з Анатолям Андрыянавым. Вось што ён адказаў на мае пытанні.

— На ўзвядзенні ЦЭЦ-5 працуюць часцей людзі прыезджыя. Нам гэта выгадна. І сапраўды, жыццё яшчэ не хапае. А прыезджыя, ці, як іх называюць, вахтавікі, адпрацавалі сваё і паехалі на іншы аб’ект — кватэры не патрабуюць. Цяпер занята на аб’екце 1 500 чалавек.

Анатоль Аляксандравіч не стараўся схваць, згладзіць праблемы будучага пасёлка энергетыкаў. Так, не хапае працы, мала жылля, садовых участкаў, школ, лазняў. Але справа гэтая часовая. Ён верыць, што ўсё нападзіцца. Ужо сёлета плануецца пабудаваць першы ў Дружным кінатэатр, да дзевяноста пятага года ўзвесці бальнічны комплекс на 700 наведвальнікаў... Заканчэнне будаўніцтва гарантуе ўладкаванне на працу як мінімум двум з паловай тысячам чалавек. Але гэта пакуль планы, перспектывы. А жыхарам Дружнага хацелася б, каб нешта змянілася ў лепшы бок ужо ў бліжэйшы час.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: панарама будаўнічай пляцоўкі ЦЭЦ-5; жылля дамы ў пасёлку Дружны; начальнік станцыі ЦЭЦ-5 Анатоль АНДРЫЯНАЎ.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ПІСЬМЫ З-ЗА МЯЖЫ

НА БЯДЗЕ ЛЮДЗЕЙ НАЖЫВАЮЦА БЮРАКРАТЫ, АБО ЯК ДЗЕЦІ З БЕЛАРУСІ АДПАЧЫВАЛІ Ў МЕЛЬБУРНЕ

Задачай беларусаў Аўстраліі, якія згуртаваліся ў Федэральнай радзе беларускіх арганізацый, ужо здаўна было яднацца ды пашыраць сваю культуру, звычай сярод англасаксонскага асяроддзя. Таксама мэтай было адкрываць свае нацыянальныя, ні ад кога незалежныя духоўныя асяродкі ды праз радыёпраграмы расказаць аб нашай краіне Беларусі, што і зроблена з вялікімі вынікамі.

Ды вось на табе, на нашу шматпакутную бацькаўшчыну звалілася бяда — чарнобыльская катастрофа, якая спустошыла больш як палову нашых зямель, а з гэтым і вялікая радыяцыя, што забрала і забірае да сёння людзей, а менавіта маленькіх дзетак. Гэта і прывяло беларусаў Аўстраліі да думкі, што трэба памачы нашаму шматпакутнаму народу. І такім чынам рада стварыла Чарнобыльскі фонд помачы пацярпеўшым. І калі звярнуліся да беларусаў Аўстраліі, то людзі зразумелі, што гэтая бяда ёсць спэцыяльнай для беларускага народа. Можна сказаць, што палавіна нашых суродзічаў адгукнулася на заклік Федэральнай рады, і такім чынам сабралі 37 000 долараў. За гэтыя грошы закупілі аднаразовыя шпрыцы, рэнтгенаўскі апарат для дзіцячай бальніцы, харчы і шакалад і ўсё даставілі ў Гомельскую абласную бальніцу праз свайго пасланца. На гэтым не скончылася наша праца.

Падхалілі ініцыятыву бацькоў малядыя людзі пры царкве ў Мельбурне, падаўшы розныя імпрэзы, і Чарнобыльскі фонд дзейнічае і па сённяшні дзень. Спрабавалі прывезці дзяцей з чарнобыльскай забруджанай зоны, а менавіта з Гомельскай і Магілёўскай абласцей, але ніяк немагчыма было наладзіць сувязь з арганізацыяй «Дзеці Чарнобыля» на бацькаўшчыне.

І вось пасля паўгода нашых пошукаў навязвае лунчасць з Выканаўчым камітэтам Федэральнай рады спадар Валерыі Лісітчына, дырэктар акадэмічнай медыцыны горада Магілёва. Знайшоўшы тэлефон старшыні Федэральнай рады сп-ра А.Грушы, ён стаў прасіць, каб беларусы заапекаваліся дзецьмі, якіх ён прывязе. А.Груша стаў каардынатарам гэтай справы і даў згоду на прыезд 15 дзяцей і 2 праваднікоў на 8 тыдняў, гэта значыць з 1.4.93 па 27.5.93 года. Людзі ў пажылым веку ад 68 да 75 гадоў адгукнуліся на гэтую справу. Частка дзяцей і адна праваднічка па нейкіх прычынах не прыехалі, а прыехала дзесяцера — чатыры хлопчыкі і шэсць дзяўчынак ад 9 год і вышэй.

У гэтай групе быў сам дырэктар сп-р Валерыі Лісітчына, яго дачка, яго сын... Калі прыехалі на аэрадром спатыкаць гасцей з беларускім нацыянальным сцягам, кветкамі і ласункамі, усё расчараваліся, бо дзеці паказаліся якімісьці проста аджучанымі і, проста сказаць, ігнаравалі тых, у каго збіраліся жыць 8 тыдняў.

Ні адно дзіця не гаварыла хоць аднаго слова па-беларуску, а проста смяяліся з гэтых бедных старых і гаварылі ў вочы, што, маўляў, «я не буду гаварыць на гэтым каравым язьку». Многія з гэтых старых, каб ратаваць сваю мову і культуру, пакінулі бацькаўшчыну і на працягу 50-ці гадоў блукалі па свеце, а тут прыехалі дзеці, якія яшчэ наумькна сталі папракаць ды абываць іх мову «каравым язьком». Думалася, што зробіцца помач нашым бедным дзецям, паможам, чым толькі можам, але ўсё пайшло наадварот. Дайшло да таго, што ад трох дзяцей людзі не вытрымалі здзеку і завезлі іх да каардынатора.

Беларусы наладжвалі ўсякія экскурсіі па гістарычных мясцінах Аўстраліі, па музеях, на мора, у заалягічны сад, арганізавалі катанне на параходзе па месцах, куды прыехалі першыя пасяленцы ў Аўстралію, наладжвалі спатканні з

грамадскасцю, каб больш паказаць цікавага, вадзілі ў нашу прыватную царкву, школу. Усё гэта дзяцей не цікавіла, яны адходзілі ад людзей і сядалі гуляць у карты. На пачастунках куплялася самая лепшая і разнастайная ежа і напіткі ды марожанае, але гэта ўсё было ім не даспадобы. Калі завезлі да царквы, то ні адно не пастаяла хоць пару мінут, а ўсё — на вуліцу і за свае. Калі сталі гаварыць, што павязем іх у спецыяльную клініку, то ўсё сказалі: «А навошта, мы не хворыя». Калі задалі пытанне правадніку, чаму прывезлі дзяцей усіх здаровых, а не маленькіх і хворых, якія патрабуюць помачы, адказ быў: «Як можна хворых дзяцей везці?»

Пасля выявілася, што з гэтых дзяцей некаторыя былі ўжо два, а то і тры разы ў розных краінах, а сам праваднік і яго сям'я — другі раз у Аўстраліі, і астатнія — дзеці багатых бацькоў. Чаму ж тады так бюракратыя робіць: вялікія грошы з Чарнобыльскага фонду трапляюць на здаровых дзяцей, а бедныя, якія патрабуюць помачы, застаюцца не заўважанымі ні ўрадам Беларусі, ні міністрам па ахове здароўя.

Калі Беларусь перажывае вялікія цяжкасці і мае больш як 250 000 цяжкахворых дзяцей, то можна паслаць сотню, другую лёгкахворых у былыя піянерскія лагеры ці санаторыі, чыстыя ад радыяцыі. Я нам стала вядома ад нашых суайчыннікаў з Светлагорска, ды і самі мы прадчувалі адносна дзяцей, якіх трымалі ў сябе на працягу 8 тыдняў, гэта былі дзеці людзей, што займаюць вялікія пасады пры ўладзе.

Бедныя людзі просяць нас за граніцай, каб мы паспрыялі ім ды напісалі да міністра па ахове здароўя і паведамілі па газеце пра тое, што робіцца. Просіць, каб напісалі да ўрада Беларусі, каб толькі гэтую справу раскрыць, ды гэтым самым можа, нарэшце, пападзе якое дзіця, сапраўды хворае, на аздараўленне, бо на хворых дзяцей робяць нажыву.

Зноў жа вернемся да старой казкі, якую паважаны дырэктар В.Лісітчына хоча ажыццявіць у наступным годзе і прывезці 30 дзяцей на 5 месяцаў. Мэта: вучыцца ў школах Аўстраліі. Ён шукае каардынатора, каб мог гэта прывесці ў жыццё. Сярод аўстралійцаў, нам здаецца, яму не ўдасца знайсці нікога, бо гэта ўсё рабілася прыватным парадкам, а па-другое, калі ўдасца, дык ён прывязе зноў такіх жа дзяцей, як і сёлета. Што б ты ні зрабіў такому дзіцёнку, ён табе не падзякуе, нават не пажадае сказаць «добранач» ці наогул якое паславае слова. У англасаксонскім жа народзе за маленькую паслугу ветліва дзякуюць. Ды ўжо на аэрадроме, ад'язджаючы, не падзішло ні адно дзіця і паслава не сказала: «Ну вось, мае дарагія, я вам шчыра дзякую, што мяне глядзелі ды накупілі падарункаў». То так не было. А паехала ж кожнае з поўнымі валізкамі і добра апранутае.

Так што, дарагія суайчыннікі, калі будзеце ехаць за граніцу і так сябе паводзіць, то не думайце, што вы цівілізаваныя і адукаваныя. Бо, як кажа народная пагаворка, «чалавека спатыкаюць па адзежцы, а праважыюць па розуму». А нас, старых, вам не ўдасца вучыць русафіцызму і сваёй азіяцкай культуры, якую вам прывіталі мангола-расейскія апырнікі.

Жыве Беларусь і разам наш змаргарны народ!

Паўлюк ДУБРОЎСКІ.

Аўстралія, Мельбурн.

Р.С. Дарагая рэдакцыя! Просім вас, каб змясцілі гэты артыкул у вашай паважанай газеце, хай людзі ведаюць, што на чарнобыльскай бядзе нажываюцца бюракраты.

У ТАВАРЫСТВЕ «РАДЗІМА»

СУСТРЭЧА З НАСТАЎНІКАМІ

11 жніўня таварыства «Радзіма» наладзіла сустрэчу з суайчыннікамі — настаўнікамі беларускай мовы з Польшчы, Літвы і Эстоніі, якія займаюцца на курсах удасканалення, арганізаваных Міністэрствам адукацыі Рэспублікі.

Ва ўтульнай зале таварыства «Радзіма» ішла шчырая сяброўская размова аб самых розных праявах нашага няпростага жыцця, праблемах адраджэння беларускай мовы і культуры, складанасцяў у навучанні дзяцей. Настаўнікі падзяліліся сваімі ўражаннямі аб знаходжанні на курсах, гаварылі пра неабходнасць падтрымліваць цесную сувязь з Беларуссю, пра аказанне ім дапамогі ў развіцці беларускага школьніцтва.

Ірына Хомчык з Таліна расказала аб першых кроках у станаўленні беларускіх класаў у сталіцы Эстоніі, Алена Базюк з Вільні — пра стварэнне беларускай гімназіі, у якой мяркуецца мець 12 беларускамоўных класаў.

Тамара Русачык з Беларускай спынілася не толькі на праблемах беларускіх школ у гэтым краі, але і на становішчы беларусаў у суседняй дзяржаве.

У сваю чаргу, Уладзімір Навіцкі, намеснік старшыні праўлення таварыства «Радзіма», пазнаёміў прысутных з асноўнымі напрамкамі дзейнасці таварыства, падзяліўся яго планами на будучыню і расказаў пра магчымасць падтрымкі таварыства арганізацыі суайчыннікаў замежжа ў культурна-асветніцкай галіне.

Прадстаўнік Міністэрства адукацыі Генадзь Пяцігор выказаў свае меркаванні аб аказанні дапамогі ў забеспячэнні беларускіх школ замежна неабходнымі ім падручнікамі, дыдактычнымі матэрыяламі, літаратурай для дзяцей.

Сустрэча атрымалася цікавай, змястоўнай і карыснай для ўсіх прысутных.

М. КАЖУРА,

старшы рэфэрэнт таварыства «Радзіма».

НА ЗДЫМКУ: у час сустрэчы ў таварыстве «Радзіма».

Фота Віктара СТАВЕРА.

Выканкам Цэнтральнай Рады Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады шчыра дзякуе грамадзянам, прадпрыемствам і арганізацыям, якія ўнеслі сродкі на будаўніцтва помніка Міхасю Ткачову.

Міхась Ткачоў — першы старшыня БСДГ, вядомы беларускі вучоны, доктар гістарычных навук, прафесар, былы Галоўны рэдактар выдавецтва Беларускай Энцыклапедыі. Памёр у 1992 годзе.

- Каралёва Д.С. (г. Мсціслаў) 10 000 рублёў;
- прыхільнік БСДГ 20 000 рублёў;
- Міраслаў Целушэцкі (г. Беласток) 46 000 рублёў;
- Федэрацыя прафсаюзаў Беларусі 100 000 рублёў;
- выдавецтва Беларускай Энцыклапедыі 30 000 рублёў;
- Праўленне Белкаапаюза 100 000 рублёў;
- Цітовы (в. Шырки Мсціслаўскага раёна) 5 000 рублёў;
- Казлоўскі (г. Мсціслаў) 2 000 рублёў;
- Вячаслаў Болбат (г. Баранавічы) 10 000 рублёў;
- Беларускі фонд культуры 30 000 рублёў;
- ПФ «Белая Русь» 25 000 рублёў;
- АТ «Кросны» 50 000 рублёў;
- выдавецтва «Голымя» 100 000 рублёў;
- Управа Сойму БНФ «Адраджэнне» 50 000 рублёў;
- МП «Залессе» 25 000 рублёў;
- выканкам Смаргонскага райсавета 150 000 рублёў;
- Бараўлянская суполка БСДГ 3 200 рублёў;
- Смаргонская філія БСДГ 2 500 рублёў;
- Дзяржынская суполка БСДГ 500 рублёў;
- Жодзінская філія БСДГ 5 100 рублёў;
- Мастоўская суполка БСДГ 3 000 рублёў;
- Баранавіцкая філія БСДГ 6 800 рублёў;
- Гарадоцкая філія БСДГ 2 800 рублёў;
- Наваполацкая філія БСДГ 1 440 рублёў;
- Уштард І.З. 2 000 рублёў;
- Васілеўскі А.Б. 1 440 рублёў;
- удзельнікі Першага з'езда Беларусаў свету 21 242 рублі;
- Пінская філія БСДГ 5 000 рублёў;
- Собаль В.Е. 1 000 рублёў;
- Пухавіцкая філія БСДГ 5 000 рублёў;
- Сянькевіч Н.М. 1 500 рублёў;
- ПКО «РЕСТА» 200 000 рублёў;
- Падалінскі Г.П. 1 500 рублёў;
- выканкам Смаргонскага гарсавета 100 000 рублёў;
- Слаўгарадскі гарсавет 100 000 рублёў;

- выдавецтва «Беларусь» 100 000 рублёў;
- СП «РЕНОВАТУМ» 100 000 рублёў;
- Філіял ТОО «ВІА» 175 000 рублёў;
- Дзімідчык Л.Д. 5 000 рублёў;
- настаўнікі СШ N 3 г. Жодзіна 5 000 рублёў;
- Беларускі рэстаўрацыйна-праектны інстытут 50 000 рублёў;
- Каўка А.К. 7 720 рублёў;
- Янка Запруднік (ЗША) 20 долараў;
- Мікола Латушкін (ЗША) 200 долараў;
- Вітаўт Кіпель (ЗША) 60 долараў;
- Янка Жучка (Бельгія) 10 долараў.

Народныя дэпутаты Рэспублікі Беларусь:

- сс. Пырх І.І., Цялежнікаў У.І., Криванойскі М.К., Аксаміт М.У., Заблоцкі У.М., Малашка В.А., Цумараў Я.А., Зданевіч Л.І., Навумчык С.І., Баршчэўскі Л.Т., Шут А.А., Дзейка Л.І., Вярцінскі А.І., Слабчанка С.І., Голубеў В.Ф., Маркевіч М.М., Холад П.І., Козік Л.П., Папоў Ю.М., Міцько П.П., Новікаў Я.В., Какоўка В.Ф., Паўлаў В.В., Сасноў А.В., Глушак Я.М., Вячэрскі Р.А., Даўлюд А.У., Спіглазаў А.Ф., Цесавец М.М. — 30 900 рублёў;
- сс. Новік У.У., Грушавы Г.У., Беленькі Ю.А., Ганчар В.І., Грыбанав В.М., Слямнёў М.А., Давідовіч С.Ф., Гюнтэр Б.Д., Пазыняк З.С., Марыніч М.А., Герасіменка А.М., Лавіцкі Г.М., Радкевіч Л.І., Янец А., Арцыменія Д.К., Звераў Л.А. — 30 500 рублёў;
- сс. Канапля Я.Ф., Трусаў А.А., Сярэдзіч І.П., Шушкевіч С.С., Алампеў В.П. — 15 000 рублёў;
- с. Карпенка Г.Д. 5 000 рублёў;
- с. Каратчэня У.М. 10 000 рублёў;
- с. Гілевіч Н.С. 10 000 рублёў;
- с. Катушкін П.М. 10 000 рублёў;
- с. Садоўскі П.В. 5 000 рублёў;
- с. Фарфель М.А. 2 500 рублёў.

Для тых, хто жадае дапамагчы ў пабудове помніка, нагадваем, што сродкі трэба пералічваць на адрас: 220600, г. Мінск, вул. А. Кашавага, 9, Заводскае аддзяленне Белпрамбудбанка, рахунак 700810, код 338, ЦР БСДГ, на помнік М. Ткачову.

Разлаваны Лопес вырашыў, што ў Іспаніі, дзе не разумеюць яго вялікіх ідэй, няма ўжо больш чаму вучыцца, і пешшу накіраваўся ў Парыж. Атрыманьня на ўніверсітэцкіх курсах у гарадах Алака і Саламанка веды дазвалялі паступіць у Сарбону, якая прыцягвала тысячы слухачоў імёнамі сусветна вядомых свяцілаў навукі. Адно імкнуліся ўмацавацца ў дагматах каталіцкай веры, другія, наадварот, хацелі азнаёміцца з ідэямі Лютэра, Цвінглі, Кальвіна і Меланхтона. Але І. Лопес чамусьці абыходзіць першы ў Еўропе ўніверсітэт і 1 лютага 1528 года паступае ў агульнагуманітарны калегіум Манцегю на вуліцы Сямі дарог. Затым праслухаў поўны курс калегіума св. Варвары і ў 1532 годзе атрымаў тагачасную навуковую ступень магістра мастацтваў. Пасля працягвае вучобу на багаслоўскіх курсах пры дамініканскім манастыры на вуліцы Св. Якава.

Па з'яўленні ў 1528 годзе ў Парыжы Іньяга Лопес дэ Рэкальдэ змяняе сваё імя і з гэтага часу завецца па назве бацькоўскага замка Лаёлай. Цяпер цяжка меркаваць, чым гэта выклікана: асабова-псіхалагічнымі матывамі ці меркантильна-практычнымі разлікамі. Хутчэй за ўсё змена імя абумоўлена некалькімі прычынамі, у тым ліку ўзбагачаным жыццёвым вопытам і набытымі ведамі, што значна пашырыла агульны культурны круггляд правінцыяльнага гідальга. Застаючыся па-ранейшаму фанатычным прыхільнікам своеасабліва зразуметага хрысціянства і даведзенай да абсурду маралі, Лаёла пад уздзеяннем перажытага, вучобы і знаёмства з рознымі сацыяльнымі коламі грамадства шмат у чым змяніўся: стаў больш практычным і абчлівым, навучыўся крытычна ацэньваць свае магчымасці і не ўвязваўся ў кожную дыскусію. Згладзіліся многія шурпатасці характару, спыніліся псіхапатычныя выбрыкі. Значных поспехаў дасягнуў ён і ў рыторыцы, яго красамоўства збірала многа слухачоў унутранай перакананасцю і эмацыянальнасцю жывога, пазбаўленага схаластыкі слова. Аднойчы, яшчэ ў час вучобы, увесь курс збег з заняткаў слухача прамова Лаёлы, пакінуўшы прафесара аднаго ў пустой аўдыторыі. Абражаны выкладчык паскардзіўся прыёру калегіі і патрабаваў прамойцу адлупцаваць дубцамі. Сваёй апраўдальнай прамовай Лаёла да слёз расчуліў манаскую Радз калегіі, так што яе старшыня Гавезан прыйшоў у замілаванне і назваў яго святым чалавекам.

Цяпер Лаёла цалкам аддаўся справе стварэння духоўнага брацтва і праз нейкі час здолеў трэці раз скалаціць групу з шасці чалавек, якую ён называў «баявой кагортай». У яе ўвайшлі Ляфэўр, Ксаўе, Лайнес, Сальмярон, Альфонс, Радрыгес, усе маладыя, бедныя і адданыя папскаму прастолю. 15 жніўня 1534 года, якраз на Прачыстую, усе сямёра ў адной з крыптаў катакомбаў Манмартра, дзе ў 272 годзе быў закатаваны першы біскуп парыжскі Дзіянсіс, прысягнулі перад алтаром у вернасці створанай суполцы і далі зарок захоўваць цнатлівасць і спрадвечную беднасць. Тут жа было вырашана па заканчэнні вучобы паехаць місіянерамі ў Па-

лесціну або, калі паездка з якой-небудзь прычыны сарвецца, з'явіцца ў Рым да папы, прысягнуць у безумоўным падпарадкаванні і безадмоўнай паслухмянасці.

У савецкай гістарыяграфіі прыняцце прысягі ў крыпце Дзіянсіса прынята лічыць актам заснавання «Таварыства Ісуса», або ордэна езуітаў (ад лацінскага Езус-Ісус). У сапраўднасці да стварэння ордэна было яшчэ далёка, амаль сем гадоў. За гэты час «баявая кагорта» некалькі разоў была на грані развалу. Захавалася ж яна дзякуючы толькі звышчалавечай

ную спадчыну — рымска-каталіцкую царкву ў стады глыбокага крывацісця.

Не засталася ў баку і Вялікае Княства Літоўскае, цесна звязанае эканамічнымі і культурнымі сувязямі з Заходняй Еўропай. Адна за другой узнікаюць пратэстанцкія абшчыны на Беларусі, напрыклад, у Нясвіжы, Брэсце, Клецку, Ляхавічах, Койданаве, Наваградку. Ідэі рэфармізму і заходне-еўрапейскага гуманізму знаходзяць водгук ва ўсіх станах тагачаснага грамадства: шляхты, рамеснікаў і сялян. Пераходзяць у кальвінізм і такія буй-

езуітаў атрымаў афіцыйны статус і разгарнуў сваю дзейнасць пад засенню папскага прастола. 14 сакавіка 1543 года Павел III абнародаваў булу, якая дазваляла ордэну езуітаў мець неабмежаваную колькасць сяброў і змяняць адпаведна патрабаванням часу артыкулы статута без дазволу папы, а гэта сведчыць пра тое, што ўсяго за два гады свайго афіцыйнага існавання народжаны з парушэннем пастаноў двух сабораў ордэн заваяваў поўны давер першага рымскага іерарха.

Станіслаў ЦЯРОХІН

МНОГІЯ ПРЫЙДУЦЬ АД ІМЕНИ МАЙГО (ЕЗУІТЫ НА БЕЛАРУСІ)

выкрутлівасці Лаёлы, яго спрыту, энергіі і гатоўнасці ісці дзеля дасягнення мэты на любую здзелку з сумленнем. Калі, напрыклад, расчараваны Радрыгес наважыўся ўпотаі пакінуць гурток і падацца ў Венецыю, да яго ноччу з'явілася выкачэзная постаць з мячом у руках і імем Бога загадала застацца са сваім кіраўніком. Лаёла часта звяртаўся да розных прароцтваў і цудаў для падбадзёрвання сваіх папленнікаў. Па дарозе ў вечны горад ён заявіў ім, што падчас малітвы ў напярэдняй капліцы перад ім з'явіўся Бог са сваім сынам. Усваяўшы даручыў Ісусу апекавацца над новым брацтвам і сказаў: «У Рыме я буду спрыяць табе».

Папа Павел III прызна выслушаў прапанову стварыць ордэн для аднаўлення і распаўсюджвання ва ўсім свеце каталіцкай царквы, але не даў сваёй згоды, дыпламатычна паабяцаўшы падумаць, бо падзяляў рашэнні патэрнскага (1215 год) і ліёнскага (1274 год) сабораў аб забароне заснавання новых ордэнаў. Папа лічыў іх бескарыснымі і нават шкоднымі. Але ідэі Рэфармацыі з кожным годам усё больш і больш расхіставалі некалі моцны будынак узначаленай ім царквы. Барацьба з папскім абсалютызмам і абскурантызмам рымскай курыі, ліхварствам і хабарніцтвам, з гандлем царкоўнымі пасадамі і індульгенцыямі распаўсюджвалася па ўсёй Еўропе. Ранейшыя выпрабаваньня метады ўтаймавання ератыкоў: угаворанне, пагрозы, катаванні ў сутарэнных інквізіцыі, пакаранне смерцю, вайсковыя экзекуцыі — ужо не давалі належнага эфекту. Папжар Рэфармацыі ахопліваў усё новыя краіны, разрастаючыся ва ўсе бакі.

Спачатку ў Ватыкане недадцанлілі небяспеку. Але калі Англія, Галандыя, Данія, Швецыя і Нарвегія адпалі ад Рыма, першасвятар сур'ёзна задумаўся. Папа Клімент VII не здолеў вынайсці дзейных сродкаў барацьбы з новай ерассю і вальнадумствам прыхільнікаў Марціна Лютэра, Ульрыху Цвінглі, Жана Кальвіна, Філіпа Меланхтона і са скрухай сыхоў у магілу, пакінуўшы свайму пераемніку Паўлу III незайдрос-

ныя беларускія феадалы, як Радзівілы, Кішкі, Сапегі, Хадкевічы і інш.

А тым часам, пакуль Павел III думаў над прапановай І. Лаёлы, «баявая кагорта» заваёўвала аўтарытэт выступленнямі ў храмах з казаньнямі супраць разбэшчанасці, малавер'я і амаральнасці, бязлітасным выкрываннем ератыкоў. Найбольшую вядомасць сябры суполкі набылі ў час голаду, які супаў да ўсяго з нябачнай у Рыме халоднай зімой 1539 года. На вуліцах і плошчах яны падбіралі знясіленых людзей і адносілі ў прытулак, створаны ў доме іспанскага гідальга Гарціона. Тут няшчасных адгравалі, кармілі, паілі, давалі ім адзенне і невялікую суму грошай, якія збіралі ў дамах багатых рымлян.

Напярэдне 1540 года Лаёла зноў напамінае папе аб сабе. І праз кардынала Кантарыні перадае яму сціслы праект статута будучага таварыства. Павел III уважліва азнаёміўся з праектам і ў замілаванні радасна выгукнуў: «Тут бачна воля Божая!». Асабліва спадабаўся яму апошні, чацвёрты пункт, а дакладней, зарок: «Прысвяціць сваё жыццё заўсёднаму служэнню Хрысту і папе, выконваць вайсковую службу пад сцягам крывка, служыць толькі Ісусу і рымскаму першасвятару, як яго зямному намесніку; такім чынам, толькі сапраўдны папа і яго пераемнікі будуць кіраваць ордэнам у справе выратавання душ і распаўсюджвання веры...». Пераддолеўшы шэраг фармальнасцяў, звязаных з рашэннямі патэрнскага і ліёнскага сабораў і ўпартасцю кардынала Гвідзічыніні, які спачатку адмовіўся нават разгарнуць праект, папа выдае 27 верасня 1540 года адмысловую булу аб зацвярджэнні «Таварыства Ісуса». Перад Вялікаднем, 17 красавіка 1541 года, Павел III зацвердзіў Ігната Лаёлу генералам ордэна.

Апошняй фармальнасцю — прынародная цырымонія прыняцця прысягі адбылася 22 красавіка перад галоўным алтаром храма св. Паўла за гарадской сцяной. З гэтага дня ордэн

Езуіты адразу ж разгарнулі актыўную дзейнасць у Осіндыі, Ірландыі, Іспаніі, Францыі, Венецыі. Дзейнічалі напярэйста, ужываючы ўсе магчымыя сродкі ў барацьбе з пратэстантамі. Славуці наказ Лаёлы: «Мэта апраўдае сродкі» — развязаў езуітам рукі і накіроўваў на беспярэчнае выкананне загадаў, загады вызваляючы ад маральных сумненняў і ваганняў. Ужо ў першы год выхаду езуітаў на гістарычную арэну яны здолелі дасягнуць прэжметнага поспеху. У Лісабоне, напрыклад, Радрыгес, той, што некалі хацеў пакінуць Лаёлу, увайшоў у поўны давер да караля Жуана III і амаль цалкам падмяў партугальскую царкву пад свой уплыў.

Канчаткова сфарміраваная арганізацыйная структура «Таварыства Ісуса» складалася з шасці класаў: навіцыі (паслушнікі), схаластыкі (вучні), свецкія каад'ютары (кандыдацы), духоўныя каад'ютары, спаведнікі трох заракаў і спаведнікі чатырох заракаў. Навіцыі і схаластыкі мелі права выхаду з ордэна без ніякіх непрыемных наступстваў. Пачынаючы з трэцяга класа, вяртанне ў свет было немагчыма. Езуіты 1—5-га класаў былі сляпымі выканаўцамі волі старэйшых і не ведалі сапраўдных матываў шмат якіх распараджэнняў, хаця многія з іх, як напрыклад, духоўныя каад'ютары, займалі пасады дэ-волі прыстойныя і адказныя — кіраўнікоў калегіумаў, святароў з правам спаведзі па-за межамі ордэна, місіянераў з вялікімі паўнамоцтвамі. Аднак усе сакрэтныя намеры, планы і захады ведалі толькі прадстаўнікі шостага класа — спаведнікі чатырох заракаў. Права даць чацвёрты зарок (падпарадкаванне папе) атрымоўвалі літаральна адзінкі, тыя, што былі душою і целам адданыя генералу і ордэну. Але было мала аднаго гэтага. Да ўсяго патрабавалася здольнасць дыпламатычна ўхіляцца ад выканання папскіх распараджэнняў, калі яны супярэчаць інтарэсам ордэна. Колькасць спаведнікаў чатырох заракаў не перавышала 50-ці чалавек нават у гады найбольшага росквіту «Таварыства Ісуса».

На чале ордэна стаяў генерал-прэпозіт, неафіцыйна называны

«чорным папай». Выбіраўся ён вярхоўнай радай пажыццёва. Генерал старшынстваваў на пасяджэннях рады і меў пры галасаванні два галасы. Але сапраўдным езуіцкім «палітбюро» была тайная рада з пяці асістэнтаў, прадстаўнікоў правінцыі, і адманітора (дарадчыка). Ён абавязаны даваць генералу «ў паважлівай форме» сакрэтныя парады ў выпадку прыняцця шкоднага для ордэна рашэння. Тайная рада валодала правам склікання вярхоўнай рады і фармальна магла нават дамагчыся зняцця генерала, але на практыцы гэта было амаль немагчыма, бо патрабавалася загады заручыцца пісьмовай згодай правінцыі, а іх пры канцы жыцця Лаёлы было 12, а праз 60 гадоў пасля яго смерці (31 ліпеня 1556 года) — 39. Кіравалі імі правінцыялы, падпарадкаваныя непасрэдна генералу. Яны, кожны ў сваёй правінцыі, былі паўнапраўнымі гаспадарамі і карысталіся правам прызначэння выкладчыкаў у навучальных установах, пракурораў, якія неслі адказнасць за маёмасныя справы, святароў, свецкіх, навуковых і санітарных прэфектаў, адміністрацыю калегіумаў, спаведнікаў, місіянераў, раднікаў, прафесараў і сяброў рады калегіумаў. Віцэ-правінцыялы, старшыні канвіктаў (пансіёнаў, інтэрнатаў), спаведнікаў і навіцыяў, рэктары і канцлеры калегіумаў і іншыя адказныя асобы, гаворачы партыйным шаблонам, з'яўляліся наменклатурай генерала.

Страяя цэнтралізацыя і суровая дысцыпліна, заснаваная на адрачэнні ад свайго «я», сям'і, зарокі паслухмянасці і беднасці, ды схаластычнае, спецыфічна з'арыентаванае навучанне і іншыя да дробязяў прадуманыя чыннікі фарміравалі дэфанатычнасці адданыя кадры, здольныя слепа выконваць загады старэйшых і ў пэўных умовах дзейнічаць самастойна. Езуіты мелі грунтоўную тэалагічную і някельскую агульнаадукацыйную падрыхтоўку, што ўлічвалася поруч з іншымі патрабаваннямі пры пераходзе ў кожны наступны клас. Усе навіцыі, а гэта былі пераважна дзеці і юнакі, праходзілі адпаведную селекцыю па асабістых здольнасцях і схільнасцях да таго ці іншага віду дзейнасці і размяркоўваліся на тры паралельныя аддзяленні: свецкае, духоўнае і нейтральнае. З першых рыхтавалі настаўнікаў, чыноўнікаў, эканомоў і г.д., з другіх — святароў, місіянераў, манахаў. У трэцяй групе знаходзіліся тыя, чые здольнасці яшчэ не выявіліся.

Усё жыццё «Таварыства Ісуса» было рэгламентавана, нават манера трымацца, якую, як падаюць біёграфы, Лаёла дрўга абдумваў, сем разоў са слязамі на вачах звяртаўся з малітвай да Бога: «Галава злёгка нахілена ўперад, але не ўправа ці ўлева; вочы апушчаны гэтулькі, каб не глядзець на суб'ядніка, а наўскос сачыць за ім; панурыцца і моршчыць нос не варта, наогул захоўваць спакойную паважнасць, але пры гэтым знешні выгляд мець больш паскавы і задаволены, чым сумны; не разяўляць рота і не сціскаць губы; хадзіць па магчымасці заўсёды паважна».

Не засталася па-за ўвагай і езуіцкая ўніформа. Тут Лаёла скарыстаў матывы васконскага касцюма — самбрэра, або капялюш з шырокімі брыльямі, чорная сутана і плашч старыянага крою. У адрозненне ад іншых ордэнаў езуітам дазвалялася хадзіць у цывільным адзенні, а ў выпадку неабходнасці паяўляцца сярод людзей у палуме біскупа, манты кардынала, сурдуце чыноўніка, фракту свецкага франта. Адным словам кажучы, мэта апраўдае сродкі.

СЯСТРА ВЯЛІКАГА ПАЭТА

(ДА 100-годдзя 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ А. М. ЛОЙКІ)

Ціха, мірна, неўпрыкметку жылі пры Літаратурным музеі Якуба Коласа ў Мінску двое паважных людзей — Алена Міхайлаўна і Міхаіл Іванавіч Лойкі. Сястра народнага паэта з мужам. Шчыра неслі яны песню сваю журботную даніну: дайна даглядалі і ахоўвалі гэты святы куток Беларусі. Гаспадары на сядзібе неўгамонны Міхаіл Іванавіч — то падмятаў двор, то «лячыў» дрэвы ў садзе, то наводзіў парадак пад паветкай. Не сядзелася ў хаце і Алене Міхайлаўне. Палівала кветкі (музей павінен выглядаць прыгожы!). За межы сядзібы яна выходзіць не адважвалася: сілы не тыя. Дый, скажаць па праўдзе, не было патрэбы. Інтэнданцкія функцыі паспяхова спраўляў Міхаіл Іванавіч. Не звяжваючы на даволі шанюны свой узрост, ён пачуваў сябе добра.

Мы, работнікі музея, ганарыліся, што працуем з сястрой спыненага чалавека. Хваліліся гэтым і наведвальнікам. Тыя прагна прасілі сустрэчы з ёю. Алена Міхайлаўна ахвотна выходзіла да людзей. Апавядала пра долю «новазямельцаў», пра свой і братаў родны кут. Гаворку пачынала звычайна так:

«Брата свайго я добра помню з таго часу, калі мне было пяць гадоў. Тады ён пайшоў вучыцца ў настаўніцкую семінарыю. Гэта ў Нясвіжы. Адтуль пісаў нам пісьмы, а на канікулы прыязджаў дадому. І часта з кім-небудзь са сваіх сяброў. Па месяцу яны бывалі ў нас. Елі асобна ад сям’і. Няёмка за адзін стол саджаць гасцей (дзетвары ж у хаце было многа!).

Калі прыязджаў Костусь, да яго заходзілі хлопцы і дарослыя мужчыны. Ім ён любіў раскаваць розныя былі, анекдоты, чытаць цікавыя кнігі».

Запытвалі слухачы, як да Коласа ставіліся ў сям’і, і чулі ў адказ:

«Дома ўсе Костуса любілі і па-

важалі. Раз Уладзя (самы старэйшы наш брат) падвыпіў з хлопцамі, прыйшоў дадому і трошкі разбушаваўся. Праўда, не біўся, не лаяўся. Вазіўся з сабакам, дурэў. Усе пачалі яго супакойваць. Анічагусенькі не памагло. Як толькі з’явіўся Ко-

ца навокал. Назаўтра хто прыйдзе з Акінчыц: «Малайцы, хлопцы! Дзякуй за канцэрт!» Наогул у нас у сям’і любілі музыку, песні. Усе ўмелі спяваць. Я нават у хоры царкоўным была. У Мікалаеўшчыне».

Ці раз мы, супрацоўнікі му-

стусь і сказаў адно слова — адразу ўціхамірыўся. Яго нельга было не паслухацца. Меў ён да кожнага разумны падыход».

На пытанне, чым Якуб Колас займаўся, калі прыязджаў на канікулы, Алена Міхайлаўна адказвала:

«Костусь вельмі любіў касіць. З дзядзькам Антосем яны заўсёды хадзілі ў пары. А збіраць грыбы — найпершы ахвотнік! Устане, бывала, раненька, возьме кошык і — у лес. Браў толькі баравікі і не абыякія, а цвёрдыя, мападзенькія.

Хораша Костусь іграў на скрыпцы. Іх вучылі ў семінарыі. А Уладзя — на гармоніку. Сам па сабе. Дык яны выйдучы, помню, вечарам, сядучы на дварэ і як зайграюць! Рэха разлягаец-

зья, слухалі яе разам з наведвальнікамі і ў асабістых гамонках. І заўсёды, бывала, пачуеш нешта новае, дасюль неведмае пра род Міцкевічаў, пра вялікага песняра зямлі беларускай. Сяды-тады гаварыла і пра сваё асабістае жыццё».

«У 1913 годзе я выйшла замуж за Лойку Міхаіла Іванавіча (родам з Мікалаеўшчыны). Ён адслужыў армію, жылося бедна, не было куды падзецца. Дык мы ўзялі і паехалі ў Данбас, у Горлаўку. Там жыла стрэйшая мая сястра Міхаіліна. Яна ў нас пасля Коласа. А на чыгунцы ў Горлаўку працаваў інжынерам Радкевіч (таксама з Мікалаеўшчыны). Майго Міхаіла ён узяў да сябе ў кантору. Там многа, у гэтым го-

радзе, было мікалаеўцаў. Радкевіч купляў кнігі, сшыткі і вучыў сваіх землякоў. Многім спаў у вёску грошы. Вельмі людскі чалавек быў».

З радзімай Алена Міхайлаўна вяла трывалую перапіску. А калі ў 1921 годзе Колас пераехаў з Куршчыны ў Мінск, вырашыла наведаць брата. Жыла нешта з месяца. Была і на яго юбілей ў 1926 годзе (на 20-годдзі літаратурнай дзейнасці). Прыязджала яшчэ некалькі разоў. І кожны раз адчувала цеплыню адносін з боку ўсіх сямейнікаў. Асабліва падабалася Алене Міхайлаўне братава жонка Марыя Дзмітраўна. Яе ўспамінала яна заўсёды з лёгкай радаснай слязою:

«Гэта быў залаты чалавек. Не магу спакойна ўспамінаць. Такая добрая, разумная! І да дзяцей, і да Коласа, і да ўсіх людзей. Жылі яны вельмі дружна. Шанавала яна Коласа. А ён яе таксама. Каб не такая жонка брату надарылася, то можа ён і такім вялікім не стаў бы. У кожны мой прыезд Марыя Дзмітраўна надта ж хораша мяне даглядала. Гаварыла заўсёды па-беларуску. Яшчэ да рэвалюцыі, кажуць, зойдзе ў краму і пачне што-небудзь пытацца. А прадаўцы: «Як гэтай маладзіцы пасуе беларуская мова!» І дзяцей навучыла любові да роднага, да людзей. Сьны (усе тры — Даніла, Юрка, Міхась) былі выхаваньня хлопцы. Паважалі старэйшых».

Для нас, музейцаў, Алена Міхайлаўна была жывой гісторыяй, неацэннай падмогай у прапагандыскай дзейнасці. Успаміны сястры вялікага паэта спрыялі даследацкаму роднай літаратуры ў вытлумачэнні шмат якіх момантаў з жыцця і творчасці Якуба Коласа. Згадаем, напрыклад, каментарый да «Сымона-музыкі», пададзены ў 12-томным Зборы творцаў народнага песняра. Гэта яна, Алена Міхайлаўна, «раскараціла» факты, што ляжаць у аснове па-

эмы. Якуб Колас, аказваецца, чуў у Альбуці ад старога жабрака такую гісторыю:

«Маленькага хлопчыка ўсе ў вёсцы лічылі як бы трохі не ў розуме. Ён іншы раз пытаўся пра такое, што ўсім здавалася здзіўным і незразумелым. Ён вельмі любіў музыку і ўмеў добра іграць. Хлопчык аказаўся дрэнным пастухом, за што не раз даставалася ад бацьці. І толькі адзін селянін з іх вёскі заўжды заступаўся за малага. Аднойчы пасля некага здарэння з авечкамі бацька пабіў сына. Пакрыўджаны хлопчык сышоў з дому. Нейкі жабрак (але не той, які раскаваў гэту гісторыю Канстанціну Міхайлавічу) падабраў малага. Пазней хлопчык папаў да пана ў замак. Але паны нічым не дапамаглі яму. Пасля таго як ён, пабываўшы ў замку, зноў стаў жабраваць, яго і сустрэў той стары, ад якога Канстанцін Міхайлавіч пачуў гэту гісторыю. Дзед адмаўляў, што ён жабраваў разам з хлопчыкам. Ён гаварыў, што толькі сустрэкаўся з малым, калі той жабраваў, і другі раз — пасля замка. Вялічаны такі, кажа, стаў, змяніўся, што і пазнаць цяжка. Вось у час гэтай другой сустрэчы хлопчык і раскаваў дзеду аб сваім жыцці».

У Коласавым доме Алену Міхайлаўну любілі і шанавалі. Больш за дваццаць гадоў жыла яна пры музеі. Памерла ў 1980-м. А праз два гады назаўсёды нас пакінуў Міхаіл Іванавіч. Пахаваны абое на радзіме Якуба Коласа, на могілках, дзе вечны супакой знайшлі амаль усе Міцкевічы».

Не завяла яшчэ адна галіна Мікалаевага дрэва — Марыя Бруй. Жыве ў вёсцы Мікалаеўшчына. Яна апошняя, трынаццатая ў Міцкевічавай сям’і. Ёй дзе 93-ці год.

Іван КУРБЕКА, загадчык аддзела Літаратурнага музея Якуба Коласа.

НА ЗДЫМКУ: Алена ЛОЙКА з мужам Міхаілам (здымак зроблены ў 1973 годзе).

Уладзімір СЛАБОДЧЫКАЎ І ЯГОНЫЯ ПРАЦЫ

ПА КІМ ПЛАЧА "АНЁЛ З АБПАЛЕННЫМІ КРЫЛАМІ"?

Калі цяперашні загадчык кафедры скульптуры Акадэміі мастацтваў вучыўся ў той жа ўстанове на 3-м курсе, ён вялікі «Дон Кіхота». Герой Сэрвантэса ў выкананні Уладзіміра Слабодчыкава быў такі добры і такі мілы. Скульптар паставіўся да свайго героя жарталіва. Але ўсмешка аўтара не пераважвала задумачы пра вечнага летуценніка. Гэту работу купіла ў Слабодчыкава Траццякоўская галерэя. Пазней яна набыла і іншыя ягоныя працы: «Зімовыя поцемкі», «Жанчына, якая нясе рэзгіны», «Вялікдзень».

Пасля «Дон Кіхота» прайшло 20 гадоў, і ў скульптара Уладзіміра Слабодчыкава з’явіліся новыя героі. Мабыць змяніўся і сам мастак. Большасць вобразаў, якія ён стварае сёння, — трагічныя. Ад скульптуры «Роздум мастака» застаецца адчуванне, што мастак не проста думае, ён чакае знака з неба. Ён, слабы і бездапаможны, залежыць ад вышэйшай сілы і прагне натхнення, без якога ён бяспісны.

Працы Уладзіміра Слабодчыкава прасякнуты глыбокім песімізмам. Ён ідзе ад жыцця, вядома. Помніцца, тэарэтык усяленскага песімізму А. Шпенгаўэр пацярэджаў сваё стаўленне да чалавечкага існавання спасылкай на пекла Дантэ. Адкуль, калі не з жыцця

людзей мог узяць пісьменнік карціны пекла? Спраўды, падледзець у нашых буднях іх няцяжка. А Уладзімір Слабодчыкаў так кажа пра сваё стаўленне да жыцця:

— Чым больш мы жывём, тым менш смяёмся. Знікае ўсмешка, з’яўляецца больш роздуму. Само нашае жыццё дае мала падстаў для аптымізму. Па сутнасці сваёй мы людзі грахоўныя. Мы народжаны быць грэшнікамі. І, вядома, калі мастак паглыбляецца ў вобразы жыцця, ён бачыць ягоную трагічную сутнасць і гэта не можа не адлюстравацца ў працах. Часам я думаю: можа дарма я так драматызую жыццё? Аднак я не магу іначэй. Вось, напрыклад, мая серыя «Жыццё». Яна не магла адбыцца іншай, бо я рабіў тое, што бачыў у дзяцінстве ў сваёй вёсцы Даўгінава. Я добра памятаю тыповую беларускую карціну — чамусьці абавязкова восень, дробны дожджык. Ва ўсім, нават у паветры, разліты сум. А бабулькі ў доўгіх хустках ідуць да царквы. Яны ўсе ў чорным. А цукі і твар здаюцца жоўтымі.

Гледзячы на працы У. Слабо-

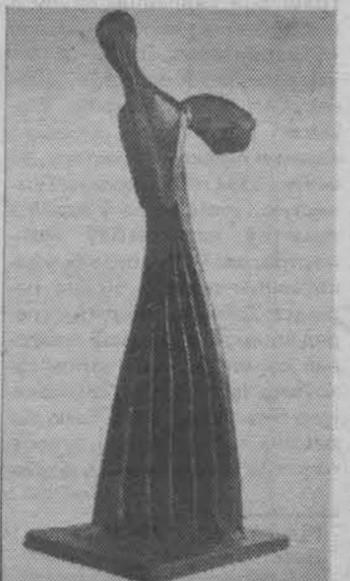
дчыкава з серыі «Жыццё», уяўляеш вёску. У Слабодчыкаў паказвае яе ў розных правах. Тут і «Мадонна», і «Блажавешчанне», і «Вербніца», і «Дзяды», і «З’яўленне». Вёска шмат вызначыла і ў жыцці, і ў творчасці скульптара. Многія вобразы яго нараджаюцца ў Даўгінаве, ён там часта працуе. Пластычнае выкананне ягоных твораў — гэта сама ўмоўнасць у лепшай сваёй якасці. Ён не імкнецца перадаць дакладна форму. Ён яе спрашчвае да мінімуму. Сам кажа: «Часта за атрыбутыкай, за знешняй мішурай можна згубіць нешта стрыжнёвае, што можна знайсці ў пластыцы. Я хачу адкінуць дэталь і пакінуць асноўнае. Трэба ляпіць сам стрыжань вобраза». Мастацтва заўсёды шукала новае ў форме выяўлення. Уладзімір Слабодчыкаў робіць тое ж. Ён кажа, што любы скульптар можа вялікі і вуха, і нос. Але тыя, хто ўдасканаліў сябе толькі ў гэтым, зараз не ведаюць, чым займацца: няма заказаў, каб паказаць свае навукі. Калі ж чалавек працуе і думае, у яго нараджаецца свой свет, свая вобразнасць. Калі Слабодчыкаў рабіў, напрыклад, партрэт жонкі (у яго майстэрні я бачыла бюст высакароднай прыгожай жанчыны), то яна яму нават не пазірвала. Мастак перадае

ўражанне, пачуцці, выкліканыя чалавекам, а не імкнецца да перадачы знешняга падбенства. Шмат ідэй Слабодчыкава вырашаюцца праз жаночы вобраз, таму што чалавечыя загані і ўзнёсласці больш ярка праяўляюцца менавіта ў жанчыне, бо яна згустан эмоцыяў. Жанчына яго такая ж розная, як само жыццё. Яе выява можа быць выканана ў мяккіх акруглых формах (дзіўна: мяккасць — і граніт, мрамур), як у скульптурах «Вечар» ці «Раніца». Жанчына і праца — адна з тэм Слабодчыкава. У яго няма, вядома, пампезных фігур працаўніц, шчаслівых, што кладуць асфальт пад чутым кіраўніцтвам мужчын. У яго жанчына расчэсвае валасы, нясе хлеб. «Мацярынства-2» — скульптура з граніту. Мацярынства для Слабодчыкава, як мне здалося, — хутэй страх, чым радасць. Бог мой, як гэта знаёма нашым жанчынам! Страх перад тым, як нарадзіць, і пасля таго, як народзіш дзіця, бо не ведаеш жа нічога з сваёй будучыні. А пакуль Слабодчыкаў стварае вобраз бесклапотнага дзіцяці. Яно такое цудоўнае, у яго новая цацка («Новая цацка»).

І зноў жанчына. Яна нясе рэзгіны, снапы («Тая, што нясе рэзгіны», «Снапы»). Тут не да прыгажосці, тут данесці б. І пры гэтым такая пакорлівасць. Яна ж добра ведае, што так будзе заўжды. Гэта лес. Нават, калі яна ніколі не чула такіх слоў, яна нясе і будзе несці рэзгіны. Сёння і ўсё жыццё».

НА ЗДЫМКАХ: работы Уладзіміра СЛАБОДЧЫКАВА.

[Заканчэнне на 8-й стар.].

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

Дык што ж за стварэнне такое — «Беларуская Капэла»? Яе нельга назваць суполкай музыкантаў у звычайным разуменні. Хутчэй гэта цэнтр па каардынацыі намаганняў ды творчых намераў нашых энтузіястаў-музыкаў. Энтузіястаў музыкага Адраджэння, аднаўлення еўрапейскага радаводу культуры земляў беларускіх.

«200 гадоў таму на тэрыторыі сучаснай Беларусі існавала развітая прафесійная музычная інфраструктура, — удакладняе В.Скорабагатаў. — Мала каму

ўразіла гасцей спонімскага двара; і філарманічнае выкананне амаль забытай камічнай оперы Дж.Паізіелы «Уяўная каханка», якую некалі іграла ў Магілёве італьянская оперная трупа з Санкт-Пецярбурга ў сувязі з візітам у наш край імператрыцы Кацярыны II. Быў асветніцкі канцэрт «Шляхамі гітарыста Марка Сакалоўскага», зладжаны па ініцыятыве вядомага музыканта, першага і пакуль адзінага даследчыка бытавання гітары на беларускіх землях, — Валерыя Жывалеўскага. Госці фестыва-

мацыя дзейнасці «Беларускай Капэлы»? А ўсё заканамерна! Адна з задач творчага аб’яднання — ажыццяўляць функцыю сваіх далёкіх музычных продкаў: сёння пішацца — заўтра выконваецца. Вядома ж, што ў прыдворных капэлах працавалі «модныя» кампазітары і створанае імі лічылася ў свой час самым найноўшым словам у музыцы. Запрашаючы шматлікіх гасцей на чарговы фестываль, «Беларуская Капэла» дае магчымасць паказацца і нашым кампазітарскім сілам. Па яе за-

В. Жывалеўскім. Яўген Паплаўскі, папрацаваўшы ў Лонданскай бібліятэцы імя Ф. Скарыны, прывёз багата нотнага матэрыялу, які дазваляе ў бліжэйшы ж час наладзіць канцэрт з твораў М. Шчаглова-Куліковіча ды М. Равенскага. Хутчэй за ўсё гэта будзе арыгінальная музычная вечарына «Каляды ў “Беларускай Капэле”».

Вядомая даследчыца В. Дадзімава, без чыёй апантанай пошукавай працы не спраўдзіліся б і творчыя праекты капэлы, удзельнічае ў наву-

НАШ
КАЛЯНДАР

МУЗЫКА -
ЯГО ЖЫЦЦЁ

Анатоль БАГАТЫРОВА —
80 ГАДОУ

Анатоль Багатыроў увайшоў у музыку ў далёкія 30-я адрозу і асляпляльна. Яго вакальна-сімфанічная паэма «Казка пра мядзведзіцу», напісаная ў студэнцкія гады па матывах пушкінскіх твораў, і сёння ўпрыгожвае рэпертуар многіх харавых калектываў. Выкананне яе для дваццацічатырохгадовага выпускніка Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі стала абаронай дыплама і першай сур’ёзнай сустрэчай са слухачамі.

Колькі іх было потым задоўгае і яркае жыццё ў мастацтве!

А сваю першую Дзяржпрэмію Анатоль Васільевіч атрымаў у 28 гадоў (!) пасля паказу ў Маскве ў дні правядзення Дзекады беларускай літаратуры і мастацтва оперы ў «У пушчах Палесся», напісанай маладым кампазітарам па аповесці Я. Коласа «Дрыгва». Твор гэты вытрымаў выпрабаваанне часам. У 1980 годзе быў ажыццёўлены запіс на беларускім радыё другой рэдакцыі гэтай оперы.

Багатыроў стварыў такія музычныя творы, як кантаты ваенных гадоў «Ленінградцы» і «Беларускім партызанам», опера «Надзея Дурава» і іншыя.

Роздумам аб жыцці назваў сваё захапленне жанрам рамаса сам кампазітар. У вакальных цыклах на вершы Шэкспіра, Лермантава, Пушкіна, Купалы, Багдановіча, Ахматавай, Брыўкі і Куляшова выказана шмат заветаўнага, асабістага, перажытага. Эмацыянальнасць, глыбокі псіхалагізм вакальнай музыкі кампазітара прыцягнулі ўвагу выдатных спевакоў А. Пірагова, Б. Гмыры, М. Біешу, С. Данілюк.

Амаль пяцьдзсят гадоў побач з творчай дзейнасцю Анатоль Васільевіч вядзе педагогічную работу. Другія гады ён быў рэктарам Белдзяржкансерваторыі, загадчыкам кафедры кампазіцыі. Вядомыя кампазітары Я. Глебаў і Ю. Семянкі, І. Лучанок і Г. Вагнер, Д. Смольскі і С. Картэс, Л. Захлеўны і І. Кузняцоў прайшлі школу А. Багатырова.

У жніўні Анатоль Багатыроў споўнілася 80 гадоў. З юбілеем патрыярха музычнага алімпіа рэспублікі цёпла павіншавалі блізкія і родныя кампазітару людзі.

Здымак з фотатэкі
Белінфарма.

ПРАГРЭС — У ВЯРТАННІ НАЗАД

сёння вядомы ў свеце Слонім, напрыклад, лічыўся ў XVIII стагоддзі другім пасля Мангейма цэнтрам еўрапейскай культуры, а Мангейм жа быў сапраўдным асяродкам тагачаснай мастацкай эліты! Усяго праз два месяцы пасля прэм’еры араторы Гайдна «Стварэнне свету» адбылася яе прэм’ера і ў Слоніме. Прычына не толькі ў тым, што гаспадар мястэчка гетман Агінскі любіў музычныя еўрапейскія навінкі, але і ў тым, што менавіта ён падказаў сюжэт араторыі свайму сябру — вялікаму аўстрыйскаму кампазітару. Гэта толькі адзін з фактаў, якія пацвярджаюць слушнасць выказвання Джузепе Вердзі: «Трэба вярнуцца назад — гэта будзе прагрэсам».

Такім чынам, «Беларуская Капэла» мае на мэце аднавіць (праз канцэртныя праграмы сваіх штогадовых фестываляў) і колішнюю музычную атмасферу Беларусі, і самі прынцыпы функцыянавання капэлы як мастацкай структуры. Гэта значыць, яна не павінна падмяняць сабою працу філармоніі або опернага тэатра.

Аснова капэлы — архіў, які запашае ноты, займаецца вывучэннем музычнай спадчыны, рэдагуе і выдае творы, падзіць выстаўкі набыткаў. А што датычыць уласна канцэртна-фестывальнай дзейнасці — яна будзе развівацца ў пэўных напрамках.

Скажам, самы першы фестываль «Адраджэнне беларускай капэлы» меў на мэце паказ нашай музычнай спадчыны XVI—XVIII стагоддзяў — таго, што стваралася ў прыдворных оперна-балетных тэатрах ды сімфанічных капэлах, у шляхецкіх салонах ды ў культывым асяроддзі. Другі фестываль, які адбыўся летась увосень, стаўся своеасаблівым люстэркам музычнай атмасферы на беларускіх землях у мінулыя стагоддзі. У яго канцэртных праграмах была і прэм’ера той самай араторыі Гайдна «Стварэнне свету», якая 200 гадоў таму

лю — польскі ансамбль «Il concerto polacco» прадставілі творы, якія належаць адначасова і польскай, і беларускай нацыянальнай культуры: быў жа час, калі абодва народы жылі ў адзінай дзяржаве, мелі агульную гісторыю, набылі багатую духоўную спадчыну, падзяліць якую проста немагчыма.

Апафеозам другога фестываля «Адраджэнне беларускай капэлы» стаўся «Балетны дывертысмент» у 2-х дзях на музыку Я.Д. Голанда, М. Радзівіла, Э. Ванжур, В. Казлоўскага. Першая дзея ўяўляла сабою пастаноўку ў стылі балетаў XVIII стагоддзя, у другой разгарнулася прадстаўленне ў духу унікальнага па сваёй прыродзе ды эстэтыцы аматарскага тэатра Уршулі Радзівіл (Нясвіж, 50-я гады XVIII стагоддзя). Дасціпнае і вытанчанае дзейства «Тэагонія» паводле Гесіеда было пастаўлена па сцэнарыю дырэктара «Беларускай Капэлы» Яўгена Паплаўскага з удзелам акцёраў-дэкламатараў, саліста-спевака, ансамбля «Класік-Авангард» пад кіраўніцтвам У. Байдава, выхаванцаў Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага вучылішча. Публіку ўзрушыла маляўнічае відэафіксацыя: вытанчаныя, быццам фарфоравыя статуэткі, постаці юных танцораў, адмысловыя музыканты, якія ўпершыню выйшлі на сцэну ў святочных сурдутах, парыхах, — мабыць, гэтак апраналіся іх далёкія папярэднікі ў прыдворных капэлах...

Другі фэст «Беларускай Капэлы» меў статус міжнароднага: у ім удзельнічалі, поруч з гаспадарамі, і выканаўцы з Пецярбурга, Варшавы. Трэці міжнародны фестываль (ён прымеркаваны зноў на восень) будзе мець яшчэ шырэйшы розгалас за мяжой, бо запрошаны на яго музыканты з Германіі, Польшчы, Швейцарыі, ЗША, Ізраіля, іншых краін. Яго канцэртныя праграмы пазнаёмяць з разнаітымі авангарднымі кірункамі ў сучаснай кампазітарскай творчасці.

Чаму раптам такая трансфар-

казу (а гэта значыць, з разлікам у першую чаргу на майстэрства ансамбля «Класік-Авангард», які ўваходзіць у структуру капэлы, саліста-спевака В. Скорабагатава, гітарыста В. Жывалеўскага, іншых музыкаў, улучаных у справу адраджэння) пішуць арыгінальныя творы Віктар Капыцька, Аляксандр Літвіноўскі, Яўген Паплаўскі ды іншы.

Гэта не так і далёка, ды ўсё ж у будучыні. А ў недалёкім мінулым — яшчэ адзін цікавы фестываль: сакавіцкія «Беларуска-польскія музычныя сустрэчы», калі па ініцыятыве капэлы былі наладжаны канцэрты вядомых калектываў з Польшчы «Ars nova» ды «Collegium vocale», якія суседнічалі з выступленнямі нашага «Класік-Авангарда», і літаральна на адным дыханні сустрэчы прадоўжыліся ў залах Варшавы і Гданьска, дзе выступілі званы беларускі ансамбль, а таксама салісты В. Скорабагатаў ды В. Жывалеўскі.

Летам музыканты капэлы таксама пабывалі ў Польшчы — як удзельнікі традыцыйнага Міжнароднага манюшкаўскага фестываля ў мястэчку Кудова-Здруй. Запрасіла іх старшыня Таварыства сяброў Станіслава Манюшкі, дырэктар фестываля, знаная спявачка Марыя Фольтн. І была ў захапленні, бо менавіта дзякуючы беларускім гасцям, Польшча пачула шэраг амаль забытых твораў свайго шанюўнага класіка, радзімай якога і творчым вытокам была, як вядома, Беларусь.

Канцэрты, фестывалі, запісы на радыё — плён дзейнасці малядой «Беларускай Капэлы» відэаочны для слухачоў. А ёсць, зразумела, чарнавая будзённая праца, без якой не народзяцца чарадзейныя гукі музыкі, што нялёгкім шляхам вяртаецца на сваю духоўную радзіму. Пад эгідай капэлы падрыхтаваны і чакае выдання прыгожа аформленага змястоўнага зборнік беларускай гітарнай музыкі, укладзены

ковай суполцы, якая пад эгідай Беларускага інстытута праблем культуры распачала серыю выданняў «Помнікі музычнай культуры Беларусі». У справе музычнага адраджэння пераплятаюцца намаганні многіх энтузіястаў...

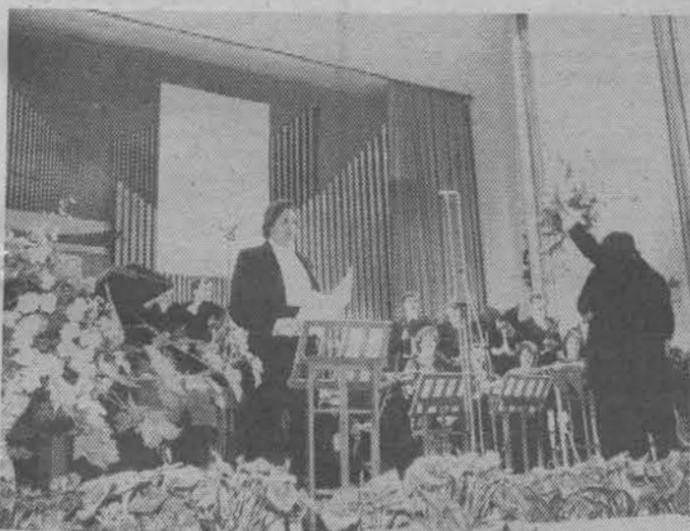
«Беларуская Капэла» існуе ў Мінску. Але яе стваральнікі мараць пра той час, калі адродзяцца капэлы ў месцах іх гістарычнага існавання: у Слоніме ды Шклове, Нясвіжы ды Слуцку... Праўда, прыклад стварэння або ўзнаўлення Гарадзенскай гарадской капэлы сведчыць пра тое, што многае можна ажыццявіць і ў наш неспрыяльны для культуры час. Капэла ў Гародні, якую ўзначальвае вядомы кампазітар Андрэй Бандарэнка, — унікальны на сённяшні дзень прыклад творчага сімбіёзу «пад адным дахам» хору ды камернага сімфанічнага аркестра. Прыкладна так і было калісь пры двары вядомага гарадзенскага феодала і шчырага мецэната Антонія Тызенгаўза...

В. Скорабагатаў аднойчы заўважыў: «Калі ўявіць культурную карту Еўропы як табліцу Мендзялеева, дык можна сказаць, што адна з яе клетачак яшчэ не запоўнена. І ў запоўненні яе аб’ектыўна зацікаўлены ўсе народы Еўропы, бо без гэтага запоўнення на квяцістым кіліме музычнага мастацтва кантынента застанецца прагал». Вось і шчыруюць рупліўцы «Беларускай Капэлы» разам са сваімі аднадумцамі, вывучаючы гісторыю музычнай культуры роднага краю, аднаўляючы страчанае, адраджаючы колішні еўрапейскі ўзровень, развіваючы традыцыі, глядзячы наперад.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ.

НА ЗДЫМКАХ: спявае Віктар СКОРАБАГАТАЎ; «Балетны дывертысмент».

Фота У. ВІТЧАНКІ і М. ШМЕРЛІНГА.

ПА КІМ ПЛАЧА “АНЁЛ З АБПАЛЕННЫМІ КРЫЛАМІ”?

(Заканчэнне.
Пачатак на 6-й стар.)

Працы Слабодчыкава можна пазнаць па светаадчуванню, па філасофіі аўтара хутэй, чым па пластычнаму выкананню. Пасля акруглых формаў ён звяртаецца да тонкіх, строгіх сілуэтаў. Многае ў ягоных працах вырашае матэрыял. Нізка «Жыццё» (яна выканана з бронзы ў тэхніцы, пра якую я казала вышэй) уражвае сваёй неспрэчнасцю і ў той жа час глыбокім сэнсам. Гледзячы на гэтыя працы, думаеш пра лёс жанчыны, як пра лёс Беларусі. І гэтая аналогія не штучная: наўрад ці можна было паказаць яго лепей праз іншы характар. Убачыць прыгажосць і паказаць духоўнае багацце простых жан-

чын-сялянак людзям — адно з прызначэнняў мастака, лічыць Слабодчыкаў. У іх можна ўбачыць усю філасофію жыцця. Серыя «Анёл» прысвечана нашай Беларусі, якая наўрад ці зможа лятаць так, як раней, бо мы нясем свой крык. А яго не здымеш. Сярод прац гэтага цыкла — «Анёл са звязанымі крыламі» (вы толькі ўявіце сабе, што будзе з людзьмі на зямлі, калі анёл, які павінен яе ахоўваць, нават не лятае). «Анёл з абпаленымі крыламі» закрывае вочы рукамі. Ён, напэўна, плача. Ці то па нас, ці то ад сваёй бездапаможнасці. «Чорная быль» — гэта матэрыялізаваны боль, гэта душа, разарваная на шматкі.

Слабодчыкаў удзячны лёсу за тое, што працуе ў Акадэміі ма-

стацтваў і яму ў адрозненне ад многіх іншых не трэба зарабляць грошы, робячы рэльефы на магілах. Але праца ў Акадэміі мае свае цяжкасці: — Часта бывае: шукаеш нешта ў пластыцы сам гадамі і не знаходзіш. А студэнтам прыходзіцца выдаваць як гатовае. Канешне, больш за ўсё яго засмучае не гэта. Для касцёла святога Роха ў Мінску стаіць ягоны «Хлопчык з матыльком». Калі я ўбачыла гэтую скульптуру, мяне яна здзівіла: хлопчык пільна ўглядаецца ў сваю руку. Аказалася, што на ёй быў матылёк. А яго адламаў. З другой скульптурай Слабодчыкава здарылася больш страшнае. Адночы мастак звярнуў увагу на фотаздымак у газеце, а на ім — ступні ад знаёмай скульп-

туры. Кампазіцыя складалася з фігур дзяўчыны і хлопца. Высветлілася, што ступні — усё, што засталася ад працы У. Слабодчыкава. Рабіў ён яе ў 1986-м годзе. Яна была даволі вялікая — два з паўвай метры. Стаяла ў дзіцячым парку каля вуліцы Глебкі і Жудро. Цяжка ўявіць сабе, што павінен адчуваць мастак, калі так абражаюць ягоную працу. У Слабодчыкаў гаворыць: — У мяне застаўся толькі здымак гэтай скульптуры. Я думаю: карціна можа згарэць, фарбы — пабяжыць. Але што здарыцца са скульптурай? Аказваецца, можа. Дарэчы, у горадзе ўжо ўкрадзена каля 15 скульптур. Мэта злодзеяў зразумелая: скульптуру з бронзы прадаюць як выраб з каляровага металу.

Да ўпад я не звяртаюся. Лічу гэта бессэнсоўным. Няма закона аб аўтарскіх правах. Таму не знайдзеш канцоў. — Калі па Беларусі стаялі помнікі-калосы з выявай сапдат у ботах — іх не чапалі, бо іх з месца не скранеш. Ды яшчэ таму, што не было тады ажыятажу вакол каляровых металаў. Жахліва ад думкі, што будзе з абліччам краіны, калі скульптуру будучы знішчаць далей. Адна з апошніх прац Слабодчыкава — «Закіданая камянямі». Хто гэта? Жанчына з мінулага? Наша сучасніца? А, можа, сама Беларусь? Кожны бачыць сваё. Толькі агульнае, мабыць, адно: жаданне даведацца — хто кідае ў яе камяні? І спыніць яго.

Алена СПАСЮК.

ЗАПІСКІ ФОТАПАЛЯЎНІЧАГА

ПАГАВАРЫЛІ

Сёння спецыяльна затрымаўся на возеры дапазна. Лес даўно запоўніла цемра, і толькі на небе цьмянае ззянне. Ніж не жадае яго развітацца з дзённым святлом, аддае яго марудна і неахвотна.

Як добра ў такіх хвіліны на чоўне. Пльву амаль бязгучна. Толькі лёгкае зуплканне вады пад вяслом за бартамі, і больш — ні гуку.

Але — што гэта? Ціха... Вёслы ў паветры. Ператвараюся ў слых. «У-уу. У-уу», — чуюцца прыглушанае, нібы з-пад зямлі. Пасля бліжэй і гучней: «Ух, ух, ух!»

Так. Значыць, недзе блізка сава. Сама ўладарка начнога птушынага свету азвалася. Паведамліла, што вылятае на паляванне. Гэта сігнал магчымым сапернікам, каб на тэрыторыі яе паляўнічага ўчастка цяпер не з’яўляліся. А я пра іншае падумаў: якім жудасным рэхам адбіўся гэты ціхі покліч у сэрцах тых істот, на якіх палюе драпежніца. Пачулі яго і адразу сцішыліся, пазашываліся ў бліжэйшыя схованкі, далей ад бяды. Толькі сава не выпадкова пакрыкае: інстынкт у яе добры. Страх, які наганяюць тыя гукі на мышэй, на дробнае птаства не столькі робіць іх больш асцярожнымі, колькі скоўвае рухі, зніжае рэакцыю. Кіраў у такім стане іх лепш за ўсё лавіць. Хаваюцца ж яны ненадоўга. Голад не цётка, ён хутка змусяць драбязу павыпазіць зноў, забягаць па лесе ў пошуках корму.

Вырашаю паназіраць, як будзе весці сябе сава, калі падражніць яе, пагукаць яе голасам (далібог, умею гэта рабіць з дзяцтва, бо вырас, лічы, у лесе). Складваю далоні, падношу да вуснаў і... «у-уу». Паўтараю то цішэй, то гучней, то сярэдзіта ўжо.

Друга чаканьне з адказам пясной гаспадыні не давалася. Зусім блізка, за высокімі хвалямі, што стаяць на самым беразе, пачулася рэзкае і гучнае: «Ку-га, ку-га, ку-га!» Пасля яшчэ бліжэй, пасля збоку. Значыць, зачэпіў я драпежніцу, як кажучы, за жывое. Пачула саперніка, зпосна запратэставала, абараняючы сваю тэрыторыю.

Ухаю яшчэ і яшчэ, ды так, быццам робіць гэта сярэдзіта птушка. Трэба ж неяк выклікаць мясцовую сава на больш змястоўную гутарку. Дый паглядзець на яе было б няблага.

Звонкае і кароткае кугаканне на гэты раз данеслася знізу, дзе суцэльная цемра густога падлеску. Я ж маўчу. Хай пазлуецца, пашукае саперніцу, можа хутчэй мне на вочы патрапіць.

Хвіліны цягнуцца марудна. Ужо і камар ля вуха зазвінеў, балюча ўпіўся ў скуру. Пракляты! Вызьвістаў момант, калі я і варудніцца не магу, бо сава, напэўна, уселася недзе паблізу ў змроку галін і ўважліва аглядае наваколле. Шукае чужаніцу, што асмелілася ўварвацца ў яе ўладанні. Човен, мяне на ім сава, натуральна, заўважыла даўно. Гэта ж новыя прадметы на вадзе каля яе лесу. Але я не рухаюся, таму небяспечна ад мяне яна не чакае. Можна, так проста, на ўсялякі выпадак аглядае.

На фоне адносна светлага яшчэ неба высока ўзнялася крона таўшчэзнай хвоі. Ніжэй кроны вымалёўваецца сухі другі сук. Ён чамусьці прыцягвае ўвагу. Магчыма, сава сядзе якраз на яго. Вельмі ж зручны, каб аглядаць наваколле. Такія назіральныя пункты птушкі любяць і досыць часта карыстаюцца імі. Таму я часта пазіраю туды, не забываючыся ўважліва сачыць за прыбрэжнай часткаю лесу.

Сава сапраўды ўзнагародзіла мае чаканне. Шэрым ценем, без гуку і шлопаху мільганула яна над самай лодкаю і села акурат на той самы сучок. Нават кара не зашамцела, нават кіпцоры аб дрэва не шквэбнулі.

Цяпер я выдатна бачу сілуэт святлеючага неба відаць нават пушыстыя «вушы» — пучкі пер’яў на яе галаве.

Я ціха ўхнуў. Сава закруціла галавою. Асцярожна ўхаю яшчэ раз. Сава пераступае лапкамі на галіне, схіляецца наперад, быццам узляецца хоча, а пасля раптам як заверашчыць: «Ку-га, ку-га, ку-га!» і нырае з галіны ўніз. Здаецца, зараз урэжацца ў пясок пляжа і разаб’ецца. Але распрамляюцца шырокія крылы і выносяць птушку на пляжны грэбок. Гэта

ўжо зусім блізка. Крокаў пяць ад вады і ад маёй лодкі, што стаіць нерухама, уткнуўшыся носам у белы пясок.

Я і маргаць вачыма перастаў. Хай сабе відаць тут птушку горш, чым на фоне шэрага неба, затое яна так блізка. Бач, нават падкрадвацца да яе не спатрэбілася. Сама прыляцела. Але і на гэтым не скончылася наша спатканне. Сава завухкала, перамешваючы гэтыя ціхі гукі з пранізлівым куганнем, недачаканна майго адказу і — вось дык дзіва! — заляцела прама на нос маёй лодкі. Тут, нягледзячы на змок, я змог добра такі яе разглядзець. І вочы ўбачыў пупаты, якія часта маргалі, узіраючыся ў чалавека. Птушка хвалюецца, крылы крыху прыўзняты, пер’е на шыі так і трасецца. З днюбы яе ці то бульканне, ці то клекат ціхі вырываецца, перамешваецца з шывеннем. Мне аж нядобра стала: а раптам кінецца ў твар. Кіпцоры ж у яе — вой якія вострыя і доўгія. Цяпер я нават і не дыхаю. «Ха-ха-ха-ха!», — амаль у твар

мне рагоча сава. Асмейвае, мусіць, мяне: маўляў, раскрыла падман. А мо і не асмейвае, бо не ўцякае ж. Сядзіць сабе, узіраецца, ледзь чутна ўхкае.

Што было б далей, прадказаць цяжка, бо гутарку нашу груба перапынілі. Злева пачуўся шоргат пяску, чалавечыя крокі. Сава, вядома, не стала чакаць, каб даведацца, хто там ідзе. Шуснула хуценька ў гушчар, а да мяне падышоў незнаёмы хлапчына, з дзіцячай цікаўнасцю спытаўся:

— Нашто, дзязька, вы сваю гукаеце?

— Ды вось пагутарыў з мясцоваю, вушастаю, — адказаў. Хоць, шыра кажучы, не да размоў быў такое спатканне абараў.

Малы здзіўлена перасмыкнуў плячыма, недаверліва хмыкнуў, падаўся дахаты.

Васіль ЖУШМА.

НА ЗДЫМКУ: вушастая сава.

Фота аўтара.

ДА СЯМ’І НЯБОЖЧЫКА

Савелія БАРЫСЕНКІ

Наша таварыства смуткуе з выпадку страты вельмі блізкага і дарагога нам сябра. Савелій быў надзвычай добры чалавек, які вельмі любіў сваю сям’ю.

Мне, як старшыні таварыства і былому мэру горада Кардзіфа, ён многа дапамагаў як перакладчык, калі прыязджалі да нас госці з былога Савецкага Саюза, уключаючы паслоў, людзей мастацтва і проста турыстаў. Асабліва памятная сустрэча была з Валянцінай Церашковай.

Савелій быў сапраўдным «інтэрнацыяналістам», з пачуццём увагі і клопату да ўсіх нацый. Нягледзячы на тое, што ён вельмі любіў Уэльс, краіну, у якой жыў, кожны дзень думкі яго былі з яго сям’ёй і сябрамі ў Мінску, месцы, дзе ён нарадзіўся.

Нам будзе вельмі не хапаць яго мудрасці, парады і дапамогі.

Выказваючы нашы шчырыя спачуванні ўсёй сям’і Савелія Барысенкі, мы, жыхары Уэльса, кажам і сваё апошняе «бывай» сапраўднаму сябру і сапраўднаму сыну Беларусі.

Са спачуваннямі

Альберт ХВІШ,
старшыня таварыства
«Дружба» ва Уэльсе,

Вялікабрытанія.

АД РЕДАКЦЫІ: Мы далучаемся да сяброў Савелія Барысенкі, што даслалі з Кардзіфа гэтую сумную вестку, у іх скрусе і выказваем таксама нашы глыбокія спачуванні яго жонцы Дорыс, дзецям, родным і бліжэйшым у Англіі і Беларусі.

Больш за чвэрць стагоддзя Савелій Барысенка быў сталым чытачом «Голае Радзімы». Прыязджаючы ў Мінск, ён ніколі не абмінаў нашай рэдакцыі. Гутаркі з гэтым разумным і мілым чалавекам заўсёды пакідалі глыбокае перакананне, што даражэйшай за ўсё на свеце была яму беларуская зямля.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ

Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голае Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты «Вечерний Минск». Адрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». Індэкс 63854. Зак. 1208. Падпісана да друку 23. 08. 1993 г.